

MINISTERUL INFRASTRUCTURII
ȘI DEZVOLTĂRII REGIONALE
AL REPUBLICII MOLDOVA

Agenția de
Dezvoltare Regională
Nord

RAPORT DE EVALUARE

al Programului Operațional Regional Nord

2022-2024

Bălți, 2024

Cuprins:

Acronime.....	4
Terminologie și definiții.....	5
Bibliografie.....	7
I. Introducere.....	8
Contextul evaluării POR Nord 2022-2024.....	8
Scopul și obiectivele evaluării POR Nord 2022-2024.....	8
Cadrul metodologic și criteriile de evaluare.....	9
Etapele evaluării și colectarea datelor.....	11
Limitările și constrângerile evaluării.....	12
II. Relevanța evaluării.....	13
Planificarea strategică regională.....	13
Corelarea POR Nord 2022-2024 cu programarea strategică națională.....	13
III. Guvernanța regională.....	14
Cadrul legal.....	15
Autorități și instituții responsabile.....	15
IV. Proceduri de raportare.....	21
V. Gradul de realizare a obiectivelor și priorităților	21
Obiectivul General 1. Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a Regiunii de Dezvoltare Nord.....	21
Obiectivul General 2. Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii.....	32
Obiectivul General 3. Îmbunătățirea mecanismelor și instrumentelor de implementare a politicii de dezvoltare regională.....	38
Indicatorii țintă realizați la nivelul RDN.....	42
Indicatorii de rezultat realizați la nivelul RDN.....	42
VI. Evaluarea realizării POR Nord 2022-2024.....	46
Coerența.....	46
Eficiența.....	48
Eficacitatea.....	49
Impactul.....	51
Durabilitatea.....	53
VII. Riscuri și provocări.....	54
VIII. Bune practici și lecții învățate.....	55
IX. Concluzii.....	58
X. Recomandări.....	62
Recomandări generale.....	62
Recomandări specifice.....	63

Figuri

Figura 1. Etapele procesului de evaluare.....	11
Figura 2. Regiunea de Dezvoltare Nord, harta administrative.....	15
Figura 3. Structura CRD Nord 2023-2027.....	16
Figura 4. Organigrama ADR Nord.....	17
Figura 5. Guvernanța dezvoltării regionale în RDN.....	17
Figura 6. Ciclul de selectare a proiectelor de dezvoltare regională.....	18
Figura 7. Repartizarea mijloacelor financiare ale FNDR pentru RDN.....	19
Figura 8. Gradul de implementare proiectelor incluse în POR Nord 2022-2024.....	19
Figura 9. Bugetul proiectelor din POR Nord 2022-2024.....	20
Figura 10. Realizarea proiectelor incluse în POR Nord 2022-2024.....	20
Figura 11. Distribuția populației urbane la nivelul RDN.....	22
Figura 12. Ponderea localităților cu acces la sistemele publice de alimentare cu apă, pe regiuni de dezvoltare, 2023.....	32
Figura 13. Ponderea localităților cu acces la sistemele publice de canalizare, pe regiuni de dezvoltare, 2023.....	33

Tabele

Tabelul 1. Cadrul normativ pentru reglementarea politicii de dezvoltare regională.....	10
Tabelul 2. Viziunea strategică și Obiectivele generale stabilite în POR Nord 2022-2024...14	14
Tabelul 3. Proiecte implementate în cadrul Direcției prioritare 1.1, perioada 2022-2024.....	23
Tabelul 4. Proiecte de dezvoltare regională, implementate în mun. Bălți, perioada 2022-2024.....	25
Tabelul 5. Proiecte de dezvoltare regională, implementate în mun. Soroca, perioada 2022-2024.....	26
Tabelul 6. Proiecte de dezvoltare regională, implementate în mun. Edineț, perioada 2022-2024.....	27
Tabelul 7. Evoluția gradului de corespundere a municipiilor Soroca și Edineț cu criteriile minime față de un oraș – pol de creștere.....	28
Tabelul 8. Proiecte implementate în cadrul Direcției prioritare 1.2, perioada 2022-2024.....	30
Tabelul 9. Proiecte implementate în cadrul Direcției prioritare 1.3, perioada 2022-2024.....	31
Tabelul 10. Proiecte implementate în cadrul Direcției prioritare 2.1, perioada 2022-2024...33	33
Tabelul 11. Proiecte implementate în cadrul Direcției prioritare 2.2, perioada 2022-2024...36	36
Tabelul 12. Proiecte implementate în cadrul Direcției prioritare 2.3, perioada 2022-2024...36	36
Tabelul 13. Dezvoltarea capacităților actorilor regionali pe forme de instruire.....	41
Tabelul 14. Indicatorii de impact la nivelul RDN.....	42
Tabelul 15. Indicatorii de rezultat stabiliți în Obiectivul General 1.....	43
Tabelul 16. Indicatorii de rezultat stabiliți în Obiectivul General 2.....	45
Tabelul 17. Indicatorii de rezultat stabiliți în Obiectivul General 3.....	46

ACRONIME

AAC	Alimentarea cu apă și canalizarea
AAS	Alimentarea cu apă și sanitația
ADA	Agenția austriacă pentru dezvoltare
ADR	Agenția de Dezvoltare Regională
APL	Autoritatea publică locală
BM	Banca Mondială
BNS	Biroul Național de Statistică
CF	Cerere de finanțare
CL	Consiliul Local
CP	Concept de proiect
CRD	Consiliul Regional pentru Dezvoltare
DUP	Documentul Unic de Program
EE	Eficiență energetică
FNM	Fondul Național de Mediu
FNDRL	Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală
GIZ	Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei
IMM	Întreprinderi mici și mijlocii
MDL	Moneda Națională, Leu moldovenesc
MIDR	Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale
MM	Ministerul Mediului
MSPL	Modernizarea Serviciilor Publice Locale
ODM	Obiective de Dezvoltare ale Mileniului
ONDRL	Oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală
OSC	Organizațiile societății civile
PNUD	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
POC	Program Operațional Comun
POL	Plan Operațional Local
POR	Program Operațional Regional
PRS	Program Regional Sectorial
PUG	Plan urbanistic general
RD	Regiunea de Dezvoltare
RDN	Regiunea de Dezvoltare Nord
SIDA	Agenția suedeză pentru dezvoltare internațională
SND	Strategia Națională de Dezvoltare
SNDR	Strategia Națională de Dezvoltare Regională
UAT	Unitatea Administrativ Teritorială
UE	Uniunea Europeană
UIP	Unitatea de Implementare a Programului
USAID	Agenția Statelor Unite ale Americii pentru dezvoltare internațională

TERMINOLOGIE ȘI DEFINIȚII

Document de planificare – document aprobat printr-un act normativ sau printr-un act administrativ cu caracter normativ, conform căruia este planificată activitatea Guvernului și/sau cea a autorităților administrației publice centrale într-o perioadă determinată de timp.

Document de politici publice – document care stabilește modalitatea și resursele necesare pentru soluționarea problemelor de politici publice identificate, atingerea obiectivelor de dezvoltare într-un anumit domeniu sau subdomeniu de activitate a Guvernului și descrie impactul așteptat asupra statului și societății.

Scop – afirmație cu caracter general, care indică starea îmbunătățită de lucruri sau efectele cu impact general pozitiv asupra societății, schimbările sistemice care se așteaptă de la implementarea unei politici publice.

Obiectiv – elementul principal în procesul de planificare și luare a deciziilor, care reflectă rezultatul și impactul pozitiv pe care autoritatea publică dorește să-l atingă ca urmare a efortului depus conform viziunii și scopului stabilit. Obiectivele pot fi generale și specifice.

Acțiuni – pașii și sarcinile concrete întreprinse de către autoritatea publică, în conformitate cu direcțiile prioritare, pentru atingerea unui obiectiv specific. Acțiunile pot fi de reformă și recurente (întreprinse în mod regulat).

Țintă – un nivel stabilit de performanță, exprimat prin schimbarea de comportament, produsele, bunurile sau serviciile finale pe care administrația publică urmărește să le obțină într-o anumită perioadă de timp prin implementarea politicii publice pentru a-și îndeplini obiectivele.

Valoare de referință (baseline) – situația la momentul elaborării documentelor de planificare și documentelor de politici publice, în raport cu care se măsoară progresul sau se efectuează comparații, ca parte a procesului de monitorizare și evaluare.

Monitorizare – activitate realizată în mod continuu pe parcursul implementării unui document de planificare sau document de politici publice, care constă în colectarea sistematică a informațiilor cu privire la nivelul de realizare a indicatorilor, în scopul stabilirii gradului de realizare a acțiunilor, gradului de conformitate a acțiunilor întreprinse cu cele planificate, identificării cauzelor întârzierilor și modificărilor pentru îmbunătățirea procesului de implementare și verificării dacă intervențiile planificate sunt implementate în mod corespunzător.

Evaluare – procesul de măsurare a nivelului de realizare a obiectivelor unei politici publice sau a unui document de politici publice, modului de implementare a acestuia și rezultatelor obținute, cu scopul de a determina relevanța, eficiența, eficacitatea, impactul și durabilitatea intervențiilor întreprinse.

Evaluarea intermediară – este o analiză efectuată pe parcursul implementării politicilor publice, în care se pune accentul pe evaluarea eficienței și eficacității acestora. Evaluarea intermediară urmărește evaluarea performanței unei politici publice în derulare și identificarea necesității revizuirii acesteia.

Evaluarea ex-post – analiza rezultatelor reale ale unei intervenții de politici publice finalizate care permite de a înțelege factorii de succes sau eșec, precum și estimarea impactului final a politicii și a durabilității rezultatelor obținute.

Indicatori de resurse (input) – utilizați în documentele de planificare și documentele de politici publice, reprezintă resursele umane, resursele financiare, infrastructura și timpul necesar pentru a obține produsele și rezultatele planificate. Pentru a fi implementată, fiecare politică publică trebuie să specifice resursele care vor fi disponibile și/sau necesare pentru a atinge obiectivele.

Indicatori de produs / rezultat al activităților sau acțiunilor (output) – utilizați în documentele de planificare și documentele de politici publice, măsoară nivelul de implementare a unei activități sau acțiuni. Exemple de indicatori output pot fi: numărul de manuale elaborate și distribuite, kilometri de drum construit sau reparat, numărul regulamentelor restrictive abrogate cu privire la antreprenariat, numărul de persoane instruite etc.

Indicatori de rezultat al politicii publice (outcome) – utilizați în documentele de planificare și documentele de politici publice, măsoară rezultatele directe ale unui set de activități și acțiuni asupra dezvoltării sau schimbărilor țintite privind oamenii, agenții economici, instituțiile etc., reflectând modificările de comportament, competențe, abilități sau performanță. Exemple de indicatori outcome pot fi: numărul redus de accidente rutiere, rata sporită de absolvire a instituțiilor educaționale, trenurile sau autobuzele care respectă orarul, creșterea ratei investițiilor etc.

Indicatori de impact – utilizați în documentele de planificare și documentele de politici publice, măsoară efectul unei politici publice asupra bunăstării societății în ansamblu sau a unei părți a societății.

Termeni de realizare – perioada / perioadele de timp în care se planifică a fi îndeplinite în totalitate, conform indicatorilor, activitățile și acțiunile prevăzute într-un document de planificare sau document de politici publice.

BIBLIOGRAFIE

1.	Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, aprobată de Parlament la 13 octombrie 2022
2.	Strategia Națională de Dezvoltare Regională pentru perioada 2022-2028, aprobată prin Hotărârea de Guvern nr. 40 din 26.01.2022
3.	Documentul Unic de Program 2022-2024, aprobat conform Hotărârii de Guvern nr. 23 din 12.01.2022
4.	Programul Operațional Regional Nord 2022-2024, aprobat prin Decizia Consiliului Regional pentru Dezvoltare Nord nr. 3 din 28.02.2022
5.	Programul Național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere în Republica Moldova 2021-2025, aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 916 din 16 decembrie 2020
6.	Programul Național de accelerare a dezvoltării mun. Bălți în calitate de pol de dezvoltare pentru anii 2024-2028, aprobat conform Hotărârii de Guvern nr. 435 din 21.06.2024
7.	Planul Operațional Local al municipiului Soroca pentru anii 2021-2027, aprobat în anul 2021
8.	Planul Operațional Local al municipiului Edineț pentru anii 2021-2027, aprobat în anul 2021
9.	Ghidul metodologic pentru evaluarea intermediară și ex-post a poticilor publice, elaborat cu suportul proiectului „Sprijin pentru Guvernul Republicii Moldova în implementarea Agendei 2030” finanțat de Ministerul Federal German pentru Cooperare și Dezvoltare Economică și implementat de GIZ, 2022
10.	Instrucțiunea privind monitorizarea și evaluarea implementării proiectelor de dezvoltare regională aprobată prin Ordinul Ministerului Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului (MADRM) nr. 149 din 23.07.2021
11.	Instrucțiunea privind monitorizarea și evaluarea politicii de dezvoltare regională aprobată prin ordinul MADRM nr. 164 din 27.06.2019

I. INTRODUCERE

Contextul evaluării POR Nord 2022-2024

Dezvoltarea regională în Republica Moldova se articulează în contextul instituționalizării relațiilor cu Uniunea Europeană, dovadă că cadrul politico-juridic de bază a relațiilor moldo-europene conține prevederi explicite privind cooperarea sectorială relevantă. Cadrul legal al politicii și dezvoltării regionale este asigurat, în principal, de *Legea nr.438-XVI din 28.12.2006 privind dezvoltarea regională*, care stabilește obiectivele, cadrul instituțional, competențele și instrumentele specifice pentru realizarea politicii de dezvoltare regională în Republica Moldova.

Legea nr. 438-XVI prevede în capitolul „Planificarea dezvoltării regionale” (cu modificările efectuate în anul 2018) conceperea și implementarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională (SNDR) și Programului Operațional Regional (POR). Conform politicii de dezvoltare regională, Programul Operațional Regional (POR) este principalul document de programare elaborat la nivelul Regiunii de Dezvoltare Nord (RDN), care asigură corespondența dintre SNDR 2022-2028 și intervențiile programate la nivelul regiunii. Astfel, POR Nord este principalul document în care sunt stabilite viziunea, obiectivele și rezultatele politicii de dezvoltare regională la nivelul RDN.

Elaborarea POR Nord 2022-2024 a avut la bază noua paradigmă de dezvoltare regională a țării, care reflectă atât tendințele europene de schimbare a paradigmei de abordare a dezvoltării regionale, cât și concluziile și lecțiile învățate pe parcursul ultimilor zece ani de implementare a politicii de dezvoltare regională, vizând intensificarea eforturilor pe sporirea competitivității regionale, pe utilizarea mai bună a potențialului celor mai importante zone urbane cu impact asupra creșterii ocupării forței de muncă și stimulării dezvoltării economice. Prin urmare, acest document strategic a urmărit creșterea competitivității și dezvoltării durabile a RDN, ajustarea disparităților și creșterea calității vieții cetățenilor.

POR Nord 2022-2024 a fost elaborat în conformitate cu prevederile metodologice de elaborare, aprobare și implementare a Programelor Operaționale Regionale, prin care au fost stabilite conținutul programului, cadrul de elaborare, consultare și aprobare al acestuia.

Reieșind din faptul, că POR Nord 2022-2024 este primul document de programare de acest gen, exercițiul de evaluare al Programului este o primă experiență realizată de către Agenția de Dezvoltare Regională (ADR) Nord. Prezentul Raport reprezintă rezultatele evaluării a POR Nord 2022-2024.

Scopul și obiectivele evaluării Programului Operațional Regional Nord 2022-2024

Evaluarea reprezintă un proces de colectare și analiză a informației în scopul formulării unor concluzii asupra modului, în care anumite intervenții de politici publice ating obiectivele scontate. Evaluarea se bazează pe evidențele colectate pentru a estima *cât de bine a funcționat* sau *funcționează* intervenția de politici publice, luând în considerare prognozele și estimările efectuate anterior. Pentru atingerea acestui scop evaluarea urmează să analizeze *nu doar ce și cum s-a întâmplat*, dar și *de ce s-a întâmplat* și, dacă este posibil, *cât de mult s-a schimbat* ceva drept rezultat al intervenției de politică publică.

Astfel, evaluarea ca proces are următoarele obiective principale:

- *Creșterea responsabilității* prin evaluarea impactului politicii publice de dezvoltare regională de către diverși actori interesați (CRD Nord, ADR Nord, APL, etc.);
- *Sporirea eficienței* de alocare a resurselor publice și îmbunătățirea performanței programelor bugetare;
- *Obținerea informației* în cazurile în care Guvernul are nevoie de date cu privire la rezultatele intervenției, iar acestea sunt lipsă;
- *Formularea și aprobarea politicilor* publice bazate pe evidențe și rezultate;
- *Corectarea politicii* publice preponderent realizată în cazurile în care este evident că actuala formă a politicilor publice nu este una reușită (aceasta poate ține de obiective, indicatori de măsurare a progresului și impactului etc.);
- *Îmbunătățirea implementării* intervențiilor de politici publice;
- *Obținerea cunoștințelor* și formularea lecțiilor pentru viitor.

Scopul evaluării prezentului document este de a colecta, prelucra și interpreta informațiile privind conceperea și implementarea POR Nord 2022-2024, prin prisma rezultatelor obținute.

Raportul de evaluare reprezintă constatările principale și recomandările evaluării POR Nord 2022-2024, în vederea eficientizării dezvoltării Regiunii de Dezvoltare Nord (RDN) a Republicii Moldova.

Evaluarea POR Nord 2022-2024 și-a propus să atingă următoarele **obiective**:

- Evaluarea măsurii în care obiectivele și prioritățile POR Nord 2022-2024 sunt corelate cu SNDR 2022-2028;
- Evaluarea măsurii în care obiectivele, rezultatele și produsele planificate (în ceea ce privește prioritățile principale) au fost realizate;
- Evaluarea activităților realizate și măsura în care acestea au contribuit la atingerea rezultatelor;
- Evaluarea eficienței resurselor valorificate, în cazul programelor cu proiecte;
- Descrierea bunelor practici de parteneriate, coordonare și implementare a proiectelor în RDN;
- Evaluarea gradului, în care implementarea POR Nord a abordat în mod adecvat astfel de aspecte precum: relevanța, coerența, eficiența, eficacitatea, impactul, durabilitatea;
- Identificarea factorilor, care au facilitat sau au împiedicat atingerea rezultatelor și formularea lecțiilor învățate;
- Prezentarea recomandărilor pentru următoarele documente strategice privind dezvoltarea regională.

Cadrul metodologic și criteriile de evaluare

În procesul de evaluare POR Nord 2022-2024 s-a utilizat un cadru metodologic complex, implicând metode teoretice și empirice. Evaluarea realizată este în conformitate cu abordarea din perspectiva monitorizării și evaluării bazate pe rezultate și cu recomandările din Instrucțiunea privind monitorizarea și evaluarea politicii de dezvoltare regională (2019) și Ghidul metodologic pentru evaluarea intermediară și ex-post a politicilor publice (2022).

De asemenea, procesul de evaluare a avut ca bază mai multe acte legislative și normative, care reglementează politica de dezvoltare regională, activitatea instituțiilor responsabile de dezvoltarea

regională, activitatea administrației publice locale prin prisma atribuțiilor și responsabilităților în prestarea serviciilor publice, etc (Tabelul 1).

Tabelul 1: Cadrul normativ pentru reglementarea politicii de dezvoltare regională

Nr.	Actul normativ	Domeniul de reglementare
1	Legea nr. 436 privind administrația publică locală din 28.12.2006	Definesc competențele și responsabilitățile proprii ale administrației publice locale de nivelul întâi în prestarea serviciilor publice locale.
2	Legea nr.438-XVI din 28.12.2006 privind dezvoltarea regională	Document-cadru al politicii de dezvoltare regională, care stabilește obiectivele, cadrul instituțional, competențele și instrumentele specifice pentru realizarea politicii de dezvoltare regională în Republica Moldova
3	Legea nr. 27 privind Fondul național pentru dezvoltare regională și locală din 10.02.2022	Stabilește principiile generale de constituire, organizare, finanțare și funcționare a Fondului național pentru dezvoltare regională și locală. Acest fond se află în gestiunea autorității de elaborare a politicii de dezvoltare regională, care efectuează alocarea mijloacelor acestuia, cu aprobarea prealabilă a Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale.
4	Hotărârea de Guvern nr. 152 din 09.03.2022 cu privire la aprobarea Regulamentului privind gestionarea mijloacelor financiare ale Fondului național pentru dezvoltare regională și locală	Reglementează modul de organizare și gestionare a mijloacelor financiare alocate, modul de identificare, evaluare, selectare, aprobare, contractare și monitorizare a implementării proiectelor de dezvoltare regională și locală, precum și a proceselor de evaluare post-implementare.
5	Hotărârea de Guvern nr. 271 din 20.04.2022 cu privire la organizarea și funcționarea Instituției Publice Oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală	Prin această HG a fost modificată Instituția Publică Fondul de Investiții Sociale din Moldova în Instituția Publică Oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală (ONDRL). ONDRL are misiunea de a coordona și de a organiza activitățile orientate spre asigurarea implementării programelor și proiectelor în domeniile stabilite în Legea nr. 27/2022 privind Fondul național pentru dezvoltare regională și locală.
6	Hotărârea de Guvern nr. 23 din 12.01.2022 cu privire la aprobarea Documentului unic de program pentru anii 2022-2024	Documentul unic de program aprobat reprezintă un document de planificare elaborat pe termen mediu pentru implementarea Strategiei naționale de dezvoltare regională. Acesta include lista proiectelor prioritare de dezvoltare regională și locală (prevăzute în anexele nr. 1 și nr. 2), selectate în baza unui concurs organizat de autoritatea de elaborare a politicii de dezvoltare regională, ce urmează a fi implementate în următorii ani.
7	Ghidul metodologic pentru evaluarea intermediară și ex-	Ghidul este un îndrumar metodologic pentru autoritățile publice implicate în procesul de evaluare a politicilor

Nr.	Actul normativ	Domeniul de reglementare
	post a politicilor publice, elaborat cu suportul financiar al Ministerului Federal German pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (BMZ) prin intermediul GIZ în anul 2022	publice pe durata implementării sau după finalizarea acestora.

În cadrul procesului de lucru, evaluatorul a comunicat cu beneficiarii direcți ai politicii de dezvoltare regională, membrii Consiliului Regional pentru Dezvoltare (CRD) Nord și reprezentanții Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (MIDR).

Pentru ca activitatea de evaluare să răspundă scopului și obiectivelor stabilite, aceasta se va raporta la *criteriile de evaluare* din Instrucțiunea privind monitorizarea și evaluarea politicii de dezvoltare regională și anume: *relevanța, eficiența, eficacitatea, impactul, durabilitatea*.

Nivelul de atingere a obiectivelor, priorităților, rezultatelor/acțiunilor incluse în POR Nord 2022-2024 a fost apreciat prin următoarea grilă:

- „**realizat integral**” – în cazul în care rezultatul a fost atins peste 80%;
- „**preponderent realizat**” – în cazul în care rezultatul a fost atins în proporție de 50% - 80%;
- „**preponderent nerealizat**” – în cazul în care rezultatul a fost atins în proporție de 30%-50%;
- „**nerealizat**” – în cazul în care rezultatul a fost atins în proporție de mai puțin de 30%.

În cadrul interviurilor cu reprezentanții din diferite instituții, precum și în procesul raportării, echipa de evaluare a încercat să asigure imparțialitatea, dar în același timp obiectivitatea și promovarea dreptului de proprietate al partenerilor relevanți asupra procesului și a rezultatelor evaluării. De asemenea, pe parcursul evaluării s-a ținut cont de standardele etice și bunele practici privind efectuarea evaluărilor la nivel de politici, programe și proiecte.

Etapele evaluării și colectarea datelor

Conform obiectivelor și metodologiei evaluării POR Nord 2022-2024, procesul de evaluare a presupus IV etape generale (*Figura 1*):

Figura 1. Etapele procesului de evaluare

Fiecare dintre cele patru etape generale ale evaluării presupune o serie de activități și sub-activități.

Evaluatorul a utilizat atât sursele primare, cât și sursele secundare de informare. Printre principalele metode de colectare a informației au fost interviurile efectuate cu actorii implicați direct sau indirect în procesul de dezvoltare regională.

Totodată, au fost utilizate atât metodele de tip cantitativ, cât și cele de tip calitativ pentru colectarea datelor, atât din surse de date primare cât și secundare:

- **Cercetare de birou:** au fost studiate documente primare și secundare, printre care:
 - Acțiuni și proiecte pe obiectivele incluse în POR Nord 2022-2024 (perioada de implementare, costuri estimative, sursa de finanțare, cofinanțarea, responsabili, indicatori de monitorizare);
 - Proiecte finanțate de donatori (fisa proiectului, raport de implementare);
 - Sumele anuale distribuite din FNDRL pentru proiecte investiționale;
 - Procese verbale ale ședințelor CRD Nord;
 - Alte documente relevante.
- **Colectarea indicatorilor relevanți** din diverse surse: BNS, indicatorii colectați de ADR Nord de la APL II în 2024, etc.
- **Utilizarea informației privind rezultatele finanțării proiectelor locale din cadrul Programului „Satul European” (ediția I – 2022) și Programului „Satul European Expres” (ediția 2023)**, informația fiind livrată de Oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală (ONDRL).
- **Interviuri:** în cadrul acestora au fost intervievați membrii CRD Nord, a altor instituții relevante, membrii Grupului de lucru regional, implicat în procesul de elaborare POR Nord 2022-2024.
- **Feedback obținut** din partea reprezentanților MIDR și a unor instituții partenere (Solidarity Fund), ce a fost utilizat pentru îmbunătățirea și ajustarea Raportului de evaluare.

Limitările și constrângerile evaluării

Evaluarea POR Nord 2022-2024 a fost influențată de o serie de constrângeri:

- Deși POR Nord 2022-2024 a fost elaborat în baza SNDR 2022-2028, corelarea insuficientă cu alte documente de planificare strategică națională relevante a reprezentat un impediment.
- Ținând cont de resursele limitate, evaluarea extinsă, precum și analiza cost-beneficiu a implementării tuturor activităților planificate nu au fost posibile de realizat.
- Insuficiența datelor statistice agregate la nivelul RDN, inclusiv indicatorii regionali în dinamică, care să facă posibilă evaluarea amplă a impactului POR Nord 2022-2024.
- La descrierea bunelor practici, doar un număr limitat de exemple au fost conturate, deoarece pentru realizarea acestui exercițiu este necesară discuția cu diverși factori de decizie, ceea ce este uneori un proces anevoios care necesită mult timp și resurse.

II. RELEVANȚA EVALUĂRII

Planificarea strategică regională

Legea nr.438-XVI din 28.12.2006 privind dezvoltarea regională, documentul-cadru al politicii de dezvoltare regională, stabilește obiectivele, cadrul instituțional, competențele și instrumentele specifice pentru realizarea politicii de dezvoltare regională în Republica Moldova.

Legea privind dezvoltarea regională definește principalele obiective ale dezvoltării regionale:

- obținerea unei dezvoltări social-economice echilibrate și durabile pe întreg teritoriul Republicii Moldova;
- reducerea dezechilibrelor nivelurilor de dezvoltare social-economică dintre regiuni și din interiorul lor;
- consolidarea oportunităților financiare, instituționale și umane pentru dezvoltarea social-economică a regiunilor;
- susținerea activității autorităților administrației publice locale și a colectivităților locale orientate spre dezvoltarea social-economică a localităților și coordonarea interacțiunii lor cu strategiile și programele naționale, de sector și regionale de dezvoltare.

Planificarea dezvoltării regionale este definită prin titlu separat în *Legea nr.438-XVI din 28.12.2006 privind dezvoltarea regională* și stabilește un mecanism pe două nivele, național și regional. **Strategia națională de dezvoltare regională (SNDR)** este principalul document de planificare a dezvoltării regionale care reflectă politica națională în domeniu și introduce mecanismele naționale ale dezvoltării, iar **Programele operaționale regionale (POR)** sunt documentele principale de planificare a dezvoltării echilibrate și durabile a regiunilor. Legea prevede că SNDR este conformă cu Planul Național de Dezvoltare și/sau altor strategii/programe naționale de sector care au drept scop dezvoltarea social-economică a țării, iar POR sunt elaborate în conformitate cu prioritățile SNDR.

Corelarea POR Nord 2022-2024 cu programarea strategică națională

POR Nord 2022-2024 a fost elaborat de către ADR Nord, având ca bază viziunea strategică, obiectivele și direcțiile prioritare stabilite în SNDR 2022-2028. În acest mod a fost depășită situația precedentă, când documentul strategic principal la nivel regional, Strategia de Dezvoltare Regională (SDR) Nord 2016-2020, avea o corelare incompletă cu obiectivele strategice și prioritățile stabilite în SNDR 2016-2020, creând impedimente în atingerea obiectivelor politicii de dezvoltare regională la nivel național. Astfel, POR Nord este primul document de programare regională, care a înlăturat această incoerență și discrepanță între documentele de planificare/programare de nivel regional și cel național în domeniul dezvoltării regionale.

POR Nord a fost elaborat în cadrul unui proces participativ cu implicarea a mai multor actori regionali și a fost adoptat de către CRD Nord în februarie 2022. POR Nord a fost aprobat pentru o perioadă de 3 ani, pentru anii 2022-2024.

SNDR 2022-2028, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 40 din 26.01.2022, reprezintă o continuitate logică a SNDR 2016-2020 și definește obiectivul general ca dezvoltarea echilibrată și durabilă în toate regiunile de dezvoltare ale Republicii Moldova, dar reduce numărul obiectivelor specifice, dintre care două obiective de paradigmă și anume echitatea și eficiența "teritorializate", accentul fiind pus pe intensificarea eforturilor pe sporirea competitivității regionale, pe utilizarea mai

bună a potențialului celor mai importante zone urbane cu impact asupra creșterii ocupării forței de muncă și stimulării dezvoltării economice.

Viziunea strategică stabilită în POR Nord 2022-2024 reflectă întocmai viziunea strategică a dezvoltării regionale inclusă în SNDR 2022-2028, ea fiind aplicată doar la nivel regional.

Obiectivele generale formulate în POR Nord au fost direct corelate și corespund exact cu obiectivele generale stabilite în SNDR 2022-2028 și reflectă noua paradigmă a dezvoltării regionale aplicată la elaborarea SNDR. Totodată, fiecare obiectiv general din POR Nord include câte 3 direcții prioritare, menite să stabilească intervențiile necesare pentru atingerea obiectivului respectiv (*Tabelul 2*).

Tabelul 2. Viziunea strategică și Obiectivele generale stabilite în POR Nord 2022-2024

VIZIUNEA STRATEGICĂ Sprijinirea creșterii competitivității și dezvoltării durabile a Regiunii de Dezvoltare Nord, ajustarea disparităților și creșterea calității vieții cetățenilor		
OBIECTIV GENERAL 1 Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a Regiunii de Dezvoltare Nord	OBIECTIV GENERAL 2 Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii	OBIECTIV GENERAL 3 Îmbunătățirea mecanismelor și instrumentelor de implementare a politicii de dezvoltare regională
DIRECȚII PRIORITARE 1.1. Consolidarea rolului și funcțiilor orașelor în sporirea competitivității regiunii 1.2. Îmbunătățirea mediului antreprenorial în regiune 1.3. Identificarea și promovarea specializării inteligente în regiune	DIRECȚII PRIORITARE 2.1. Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare de bază la nivel regional 2.2. Dezvoltarea infrastructurii de suport pentru afaceri 2.3. Sprijinirea procesului de adaptare a regiunii la schimbările climatice, prevenirea riscurilor și reziliența în fața dezastrelor	DIRECȚII PRIORITARE 3.1. Eficientizarea operațională a procesului de implementare a politicii de dezvoltare regională 3.2. Suport în consolidarea mecanismului de finanțare al proiectelor de dezvoltare regională 3.3. Dezvoltarea capacităților actorilor regionali în domeniile relevante politicii de dezvoltare regională

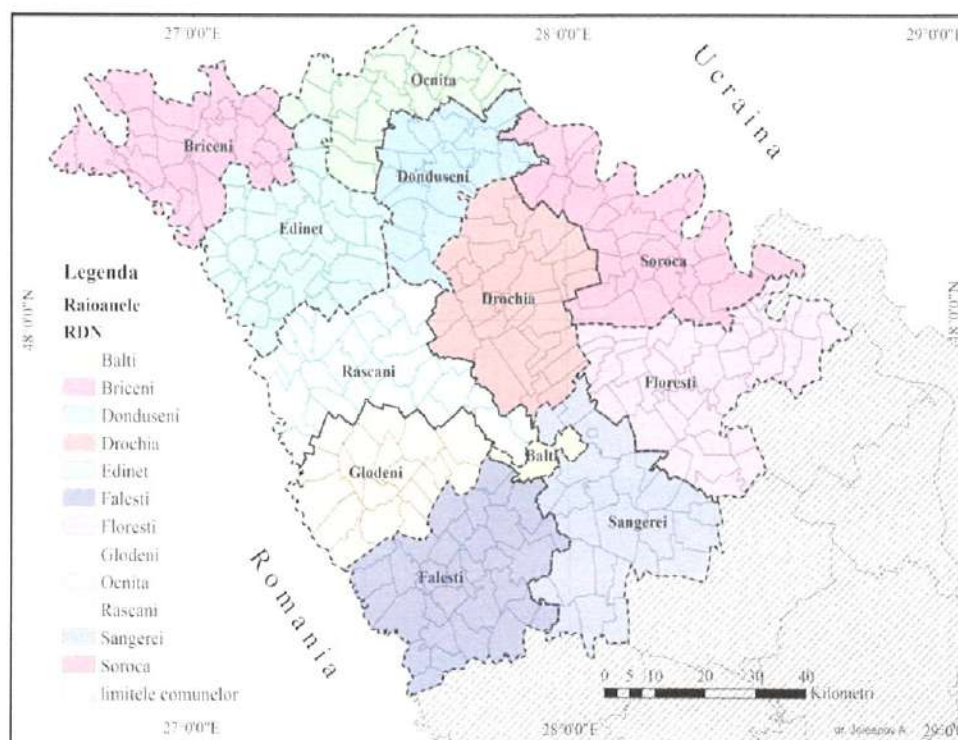
III. GUVERNANȚA REGIONALĂ

Informații generale despre Regiunea de Dezvoltare Nord

Regiunea de Dezvoltare Nord (RDN) include 11 raioane și municipiul Bălți (*Figura 2*). Suprafața regiunii este de 10 014 km², ce reprezintă 29,6% din suprafața totală a Republicii Moldova. Efectivul total al populației este de circa 645 mii locuitori, situându-se din acest punct de vedere, pe poziția a treia dintre cele cinci regiuni funcționale ale țării (26,6% din populația totală a RM). Populația urbană

din RDN constituie aproximativ 31%, iar cea rurală – aproximativ 69%. Centrul economic și din punct de vedere al politicii de dezvoltare regională al RDN este municipiul Bălți, cu o populație de 89 mii locuitori, care are statut de pol de dezvoltare. Celelalte orașe au o populație mult mai mică, printre acestea se remarcă municipiile Soroca și Edineț, care dispun de statut de oraș-pol de creștere. În total în regiune sunt 20 de orașe.

Figura 2. Regiunea de Dezvoltare Nord, harta administrativă

Cadrul legal

Guvernanța este definitorie pentru elaborarea și implementarea politicii de dezvoltare regională în Republica Moldova, politică concepută după modelul politicii de coeziune a Uniunii Europene. Politica de dezvoltare regională în Uniunea Europeană presupune politici și intervenții „teritorializate” pe obiectivul de eficiență și echitate, realizând proiecte investiționale care țin cont de preferințele și de cunoștințele locale (teritoriale) și sunt concepute și implementate printr-un sistem de guvernanță pe mai multe niveluri.

Legea nr. 438 din 28.12.2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova, prevede în capitolul „Cadrul Instituțional” două nivele de organizare a cadrului instituțional pentru dezvoltarea regională: nivelul **național** și cel **regional**.

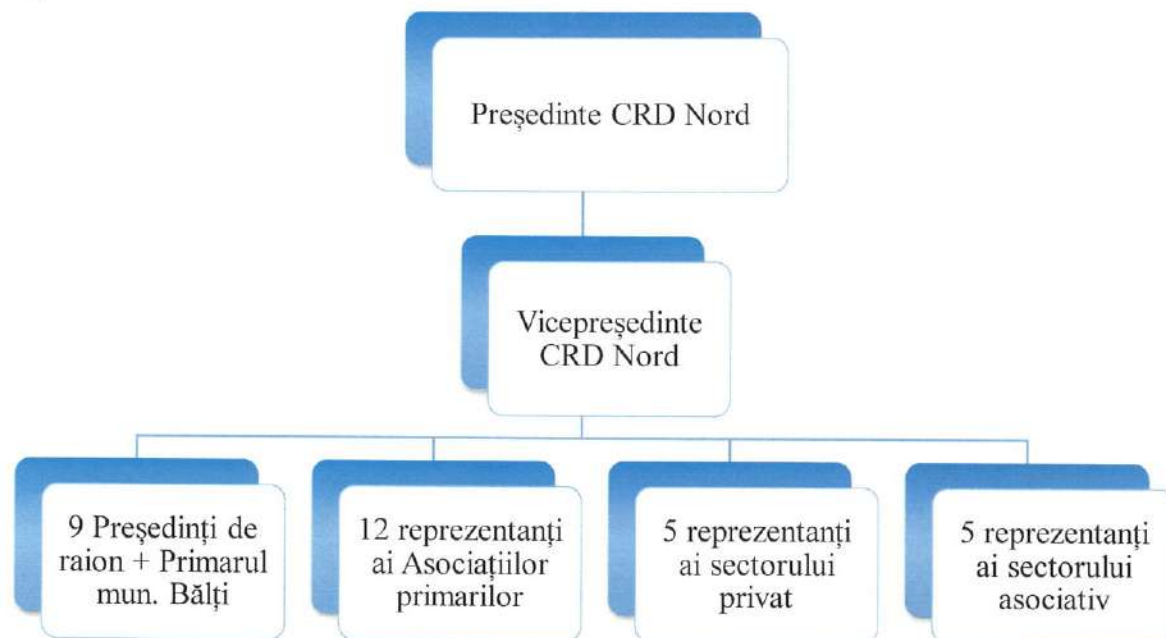
Autorități și instituții responsabile

La nivel național, Autoritatea națională de implementare a politicii de dezvoltare regională este Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (MIDR). De asemenea, la nivel central, Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale (CNCDRL) este organul principal responsabil de conceptualizarea, aprobarea documentelor de politici, coordonarea implementării politicii de dezvoltare regională a Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională și monitorizarea modului de implementare.

Nivelul regional este reprezentat de către Consiliul Regional pentru Dezvoltare (CRD) Nord, care este organul reprezentativ responsabil pentru aprobarea, elaborarea, promovarea și coordonarea implementării programelor de dezvoltare la nivel regional, fiind implicat în monitorizarea alocărilor financiare pentru proiectele din POR și valorificarea graduală a mijloacelor financiare.

Componența actuală a CRD Nord a fost instituită în anul 2023, în urma alegerilor locale. CRD Nord este format din **34 membri** (11 președinți de raion și primarul municipiului Bălți, 12 reprezentanți ai asociațiilor primarilor din fiecare APL de nivelul II, 5 reprezentanți ai mediului de afaceri și 5 reprezentanți ai societății civile (*Figura 3*).

Figura 3. Structura CRD Nord 2023-2027

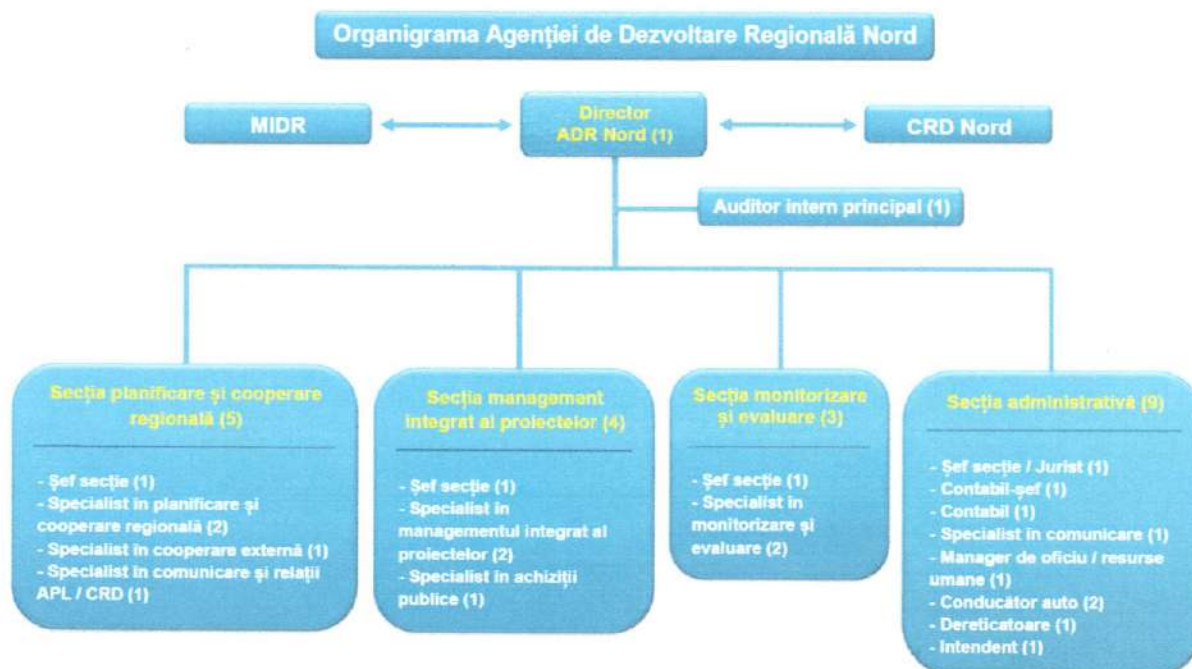

Sursa: ADR Nord

De asemenea, *la nivel regional*, ADR Nord are statut de instituție publică necomercială cu autonomie financiară, subordonată MIDR. ADR Nord este actorul executiv, care coordonează, implementează și monitorizează la nivel regional strategiile, programele și proiectele politicii de dezvoltare regională. Legea privind dezvoltarea regională conferă ADR o serie de atribuții, printre care:

- efectuează analiza dezvoltării social-economice din regiunea de dezvoltare, elaborează programe operaționale regionale, planuri, programe și proiecte de dezvoltare regională;
- coordonează procesul de implementare a programelor operaționale regionale, a planurilor, programelor și proiectelor de dezvoltare regională;
- monitorizează și evaluează implementarea programelor operaționale regionale, a planurilor, programelor și proiectelor de dezvoltare regională;
- prezintă rapoarte anuale despre implementarea programelor operaționale regionale consiliului regional, autorității de elaborare a politicii de dezvoltare regională și Consiliului Național;
- atrage mijloace nebugetare pentru implementarea programelor operaționale regionale, a programelor și proiectelor de dezvoltare regională;
- acordă suport informațional, metodologic și consultativ consiliului regional și autorităților administrației publice locale în vederea dezvoltării echilibrate și durabile a regiunii;
- stimulează cooperarea societății civile în domeniul dezvoltării social-economice a regiunii;
- asigură lucrările de secretariat ale consiliului regional.

Figura 4. Organigrama ADR Nord

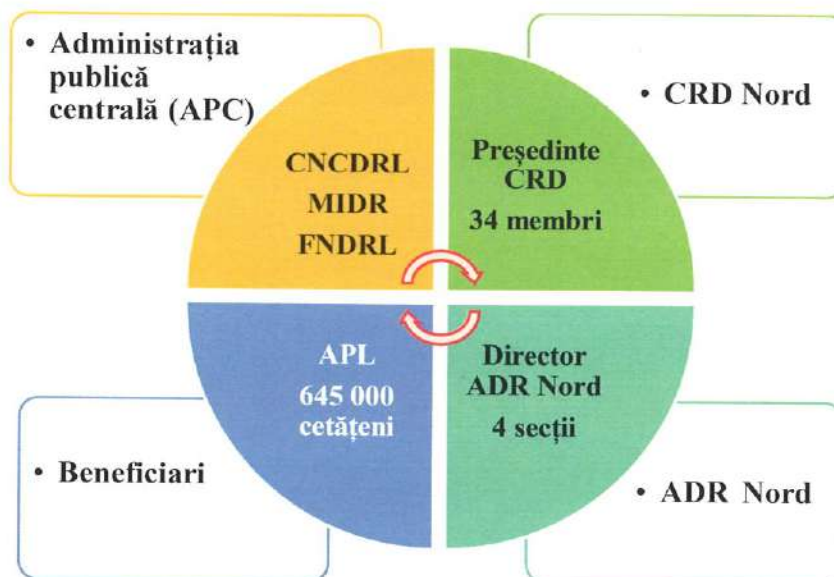

Sursa: ADR Nord

ADR Nord își desfășoară activitatea în baza mijloacelor FNDRL, donații și granturi (din partea organizațiilor donatoare internaționale sau altor entități private și publice) și a altor surse ce nu contravin legislației. Finanțarea cheltuielilor de organizare și funcționare a Agenției se efectuează conform devizelor aprobate de autoritatea de implementare a politicii de dezvoltare regională.

În actul de guvernare regională din RDN sunt implicate instituții și structuri, responsabile de realizarea politicii de dezvoltare regională, dar și beneficiarii proiectelor implementate, care evaluează calitatea intervențiilor în acest domeniu. Toți acești actori creează o interacțiune, menită să asigure atingerea obiectivelor și rezultatelor planificate în documentele de programare. Interacțiunea acestor actori este reprezentată schematic în *Figura 5*.

Figura 5. Guvernanța dezvoltării regionale în RDN

POR Nord 2022-2024 a fost aprobat prin decizia CRD Nord în anul 2022 și include obiectivele și prioritățile strategice de dezvoltare ale RDN. În această perioadă în program au fost incluse 42 de proiecte regionale, pentru care sunt disponibile resurse financiare ale programelor naționale (FNDRL), dar și cele din surse externe și oferite de partenerii de dezvoltare. Din cele 42 de proiecte, 18 proiecte implementate de ADR Nord au fost finalizate, 10 proiecte sunt în proces de implementare, 3 proiecte sunt aprobate spre finanțare, 6 proiecte depuse sunt în căutare de fonduri, iar pentru implementarea 1 proiect la 27 septembrie 2024 a fost semnat contractul de finanțare. Totodată, 4 proiecte cu impact regional sânt implementate de APL din regiune cu finanțare externă.

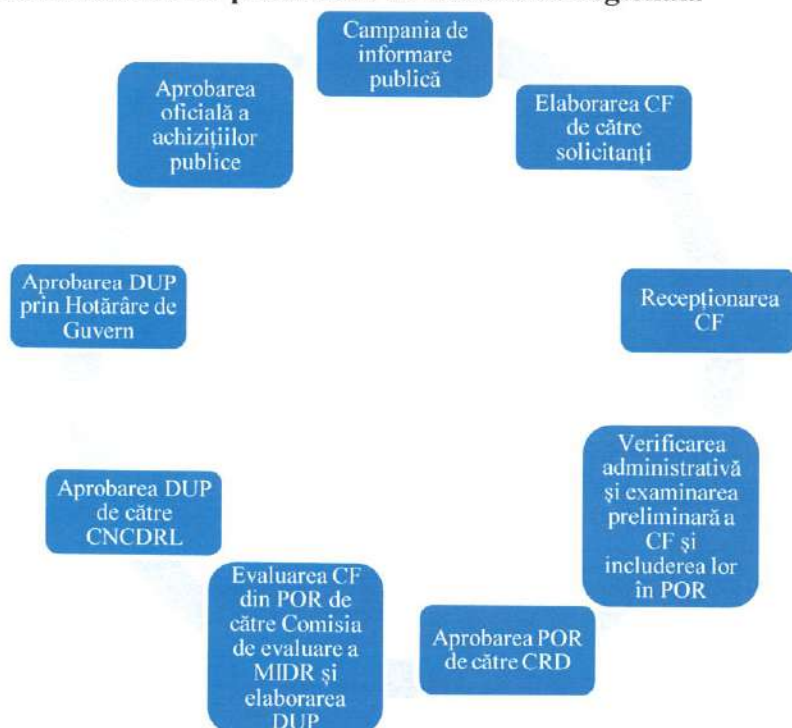
În perioada 2022-2024 au fost lansate 3 apeluri de proiecte de dezvoltare regională: 1) apelul competitiv de proiecte de dezvoltare urbană și revitalizare urbană din 2022; 2) apelul pe listă pentru proiectele de alimentare cu apă lansat în 2023; 3) apelul competitiv de proiecte de dezvoltare regională din anul 2024. În cadrul apelului competitiv din 2022 au fost selectate spre finanțare 7 proiecte, dintre care 1 proiect a fost finalizat. În cadrul apelului pe listă ADR Nord a elaborat și depus în anul 2024 6 proiecte în domeniul AAS, dintre care 3 proiecte au sursă de finanțare identificată, iar 3 proiecte sunt în căutare de finanțare. Evaluarea notelor conceptuale ale proiectelor depuse la apelul competitiv din anul 2024 va fi finalizată în trimestrul IV 2024.

Procesul de depunere și aprobare a proiectelor include mai multe etape, stipulate în Ghidul de aplicare la apelul competitiv de selectare a proiectelor de dezvoltare regională, care stabilește clar etapele, criteriile de eligibilitate, procedurile de aplicare și criteriile de selectare a proiectelor.

Proiectele de dezvoltare regională incluse în POR Nord 2022-2024, au fost selectate în cadrul concursului competitiv de proiecte regionale din anul 2020 și proiectele de dezvoltare urbană și revitalizare urbană, selectate în cadrul concursului competitiv din anul 2022. Totodată, în POR Nord au fost incluse spre finanțare din FNDRL și proiectele din cadrul apelului pe listă (2024).

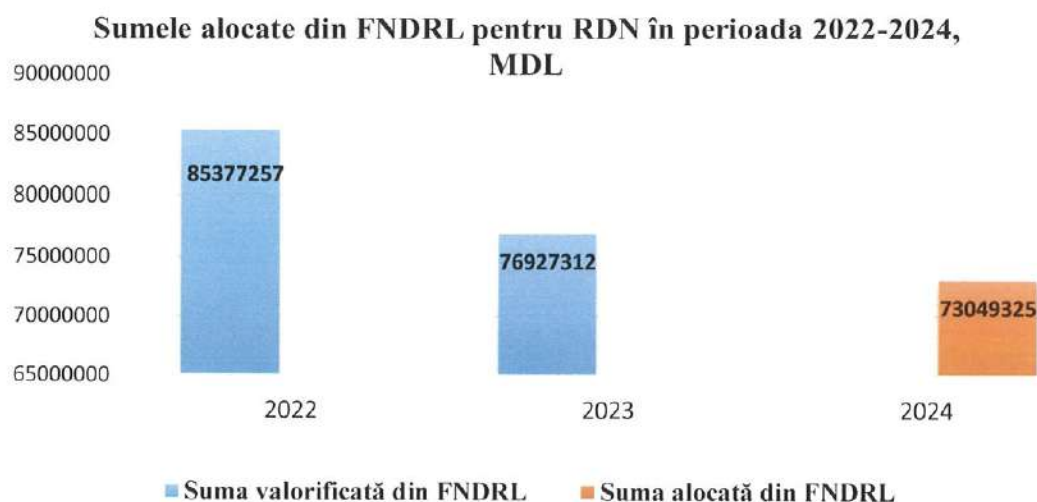
Procesul de selectare a proiectelor pentru finanțare din FNDRL include mai multe etape consecutive, organizate de MIDR cu implicarea directă a agenților de dezvoltare regională (Figura 6).

Figura 6. Ciclul de selectare a proiectelor de dezvoltare regională

Ca rezultat, DUP 2022-2024 a inclus 78 de proiecte. Totodată, doar 25 proiecte din POR Nord 2022-2024 s-au regăsit în DUP, dintre care 19 proiecte au obținut finanțare până la momentul actual.

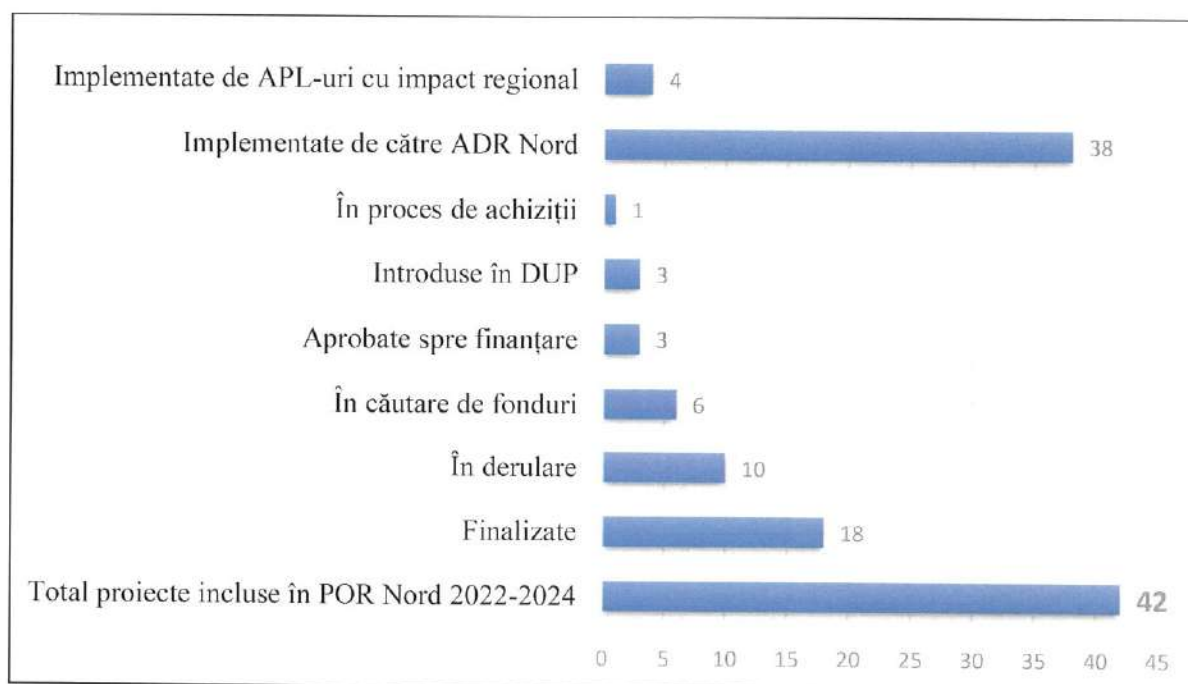
Figura 7. Repartizarea mijloacelor financiare ale FNDRL pentru RDN

Sursa: ADR Nord

Din 42 de proiecte incluse în POR Nord 2022-2024, 28 de proiecte au fost implementate / în proces de implementare de ADR Nord, 3 proiecte sunt aprobate spre finanțare, 1 proiect este în proces de achiziții, iar pentru 6 proiecte se caută surse de finanțare. Totodată, 4 proiecte au fost implementate sau sânt în proces de implementare de către APL din surse de finanțare externe.

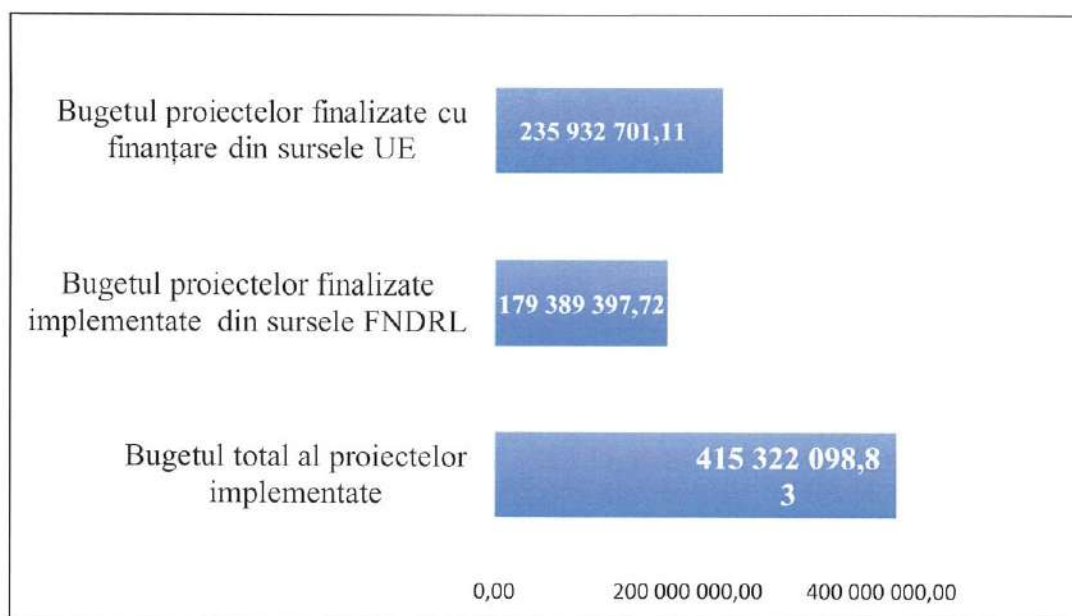
Figura 8. Gradul de implementare proiectelor incluse în POR Nord 2022-2024

Sursa: ADR Nord

În perioada 2022-2024 au fost finalizate 5 proiecte regionale finanțate din sursele UE prin intermediul GIZ în valoare de 235 932 701,11 MDL. Totodată, valoarea totală a proiectelor implementate din sursele FNDRL a constituit 179 389 397,72 MDL (Figura 9).

Figura 9. Bugetul proiectelor din POR Nord 2022-2024, implementate din surse naționale și externe, MDL

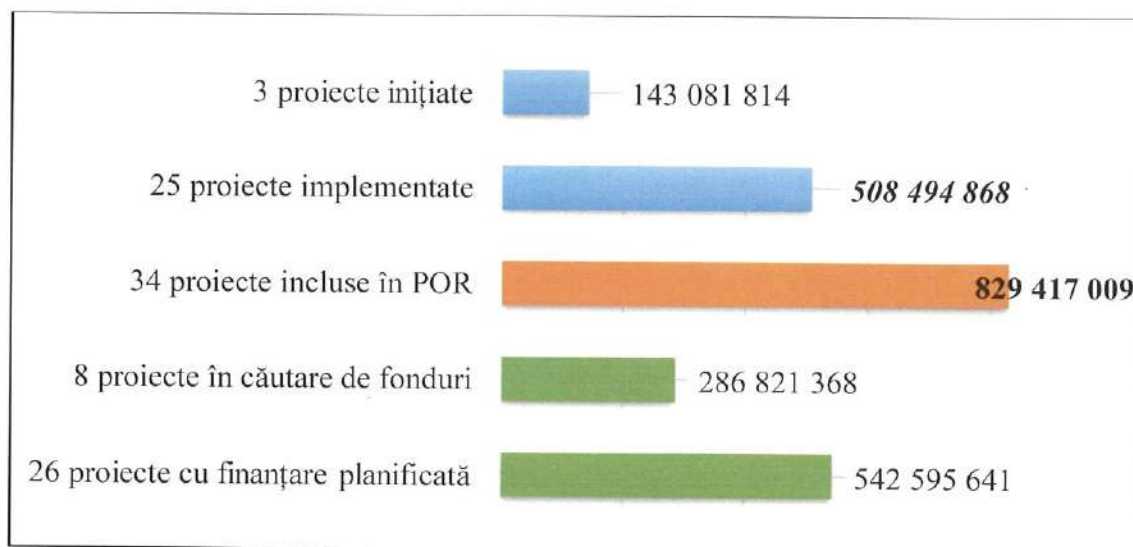

Sursa: ADR Nord

În varianta aprobată în anul 2021 POR Nord 2022-2024 a inclus 34 proiecte în valoare totală de 829 417 009 MDL, dintre care 26 proiecte în valoare 542 595 641 MDL cu finanțare planificată din FNDRL și surse externe ale partenerilor externi, iar 8 proiecte în valoare de 286 821 368 MDL în căutare de fonduri. Pe parcursul perioadei 2022-2024, POR Nord a mai fost completat cu 8 proiecte de dezvoltare regională, numărul acestora ajungând la 42 proiecte.

În perioadă anilor 2022-2024, ADR Nord a implementat 25 proiecte în valoare totală de 508 494 868 MDL, iar 3 proiecte în sumă de 143 081 814 MDL sânt în proces de inițiere a implementării, contractele de finanțare fiind semnate în trimestrul III 2024. Astfel, putem menționa faptul, că numărul de proiecte implementate / în proces de implementare și valoarea totală a acestora depășește valoarea proiectelor incluse în POR Nord cu finanțarea planificată din FNDRL și surse externe.

Figura 10. Realizarea proiectelor incluse în POR Nord 2022-2024, MDL

Sursa: ADR Nord

IV. PROCEDURI DE RAPORTARE

Monitorizarea și evaluarea implementării prezentului program a fost asigurată de secția monitorizare și evaluare (SME) din cadrul ADR Nord.

Procedura de monitorizare și evaluare în perioada de implementare și post-implementare a proiectelor cu acoperire financiară din FNDRL este prevăzută în *Instrucțiunea privind monitorizarea și evaluarea implementării proiectelor de dezvoltare regională*, aprobată prin ordinul Ministerului Agriculturii Dezvoltării Regionale și Mediului nr. 149 din 23.07.2021 și este realizată de secția management integrat al proiectelor (SMIP) și, respectiv, secția monitorizare și evaluare (SME) în vederea colectării sistemice (trimestrial) a informațiilor care atestă progresul de îndeplinire a indicatorilor stabiliți pe fiecare proiect.

În cazul proiectelor finanțate din alte surse decât FNDRL, responsabilii de implementare din cadrul ADR Nord prezintă semestrial informații cu privire la progresele înregistrate.

Pentru proiectele care sunt în căutarea surselor de finanțare secția planificare și cooperare regională (SPCR) caută oportunități de aplicare la concursuri de proiecte cu finanțare externă.

ADR Nord, în baza datelor colectate de la instituțiile responsabile de implementarea POR Nord 2022-2024, elaborează semestrial și anual Rapoarte de progres privind implementarea POR Nord, care sunt prezentate CRD Nord și MIDR, indicând progresul în implementarea proiectelor din Planul de implementare (cap. VIII), valorificarea mijloacelor financiare și paritatea cofinanțării.

În cadrul rapoartelor elaborate de către ADR Nord sunt incluse toate proiectele implementate la nivelul regiunii în domeniile de intervenție aferente politicii de dezvoltare regională. ADR Nord solicită periodic de la APL din regiune informația cu privire la progresele înregistrate în cadrul proiectelor implementate din alte surse decât FNDRL.

Toate rapoartele privind implementarea POR Nord sunt plasate pe pagina oficială a ADR Nord www.adrnord.md.

ADR Nord, în conformitate cu legislația în vigoare și Instrucțiunii privind Monitorizarea și Evaluarea implementării proiectelor de dezvoltare regională, asigură monitorizarea și evaluarea implementării POR Nord. În acest context, sunt colectați indicatori din diferite surse informaționale, inclusiv: datele statistice oficiale puse la dispoziție de Biroul Național de Statistică (BNS), datele oferite de APL din regiune și din vizitele de monitorizare realizate de specialiștii ADR Nord.

V. GRADUL DE REALIZARE A OBIECTIVELOR ȘI PRIORITĂȚILOR

Obiectivul General 1. Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a Regiunii de Dezvoltare Nord

În pofida unor progrese înregistrate în ceea ce privește produsul intern brut regional, economia RDN rămâne a fi slab dezvoltată și puțin competitivă în contextul național, accentuate fiind disparitățile între mun. Chișinău și RDN. Acest lucru se datorează faptului că procesul de creștere economică tinde să se concentreze cel mai mult în mun. Chișinău. Din datele statistice existente rezultă, că în anul 2021 contribuția RDN la crearea PIB național, s-a redus în ultimii ani, coborând până la 15,3% față de media națională 16,4% în anul 2019.

Printre principalii factori care au influențat negativ PIBR a RDN reprezintă *pandemia de covid-19* din perioada 2020-2021, dar și *competitivitatea scăzută a mediului economic* și *nivelul redus de atractivitate a zonelor urbane*.

1.1 Consolidarea rolului și funcțiilor orașelor în sporirea competitivității regiunii

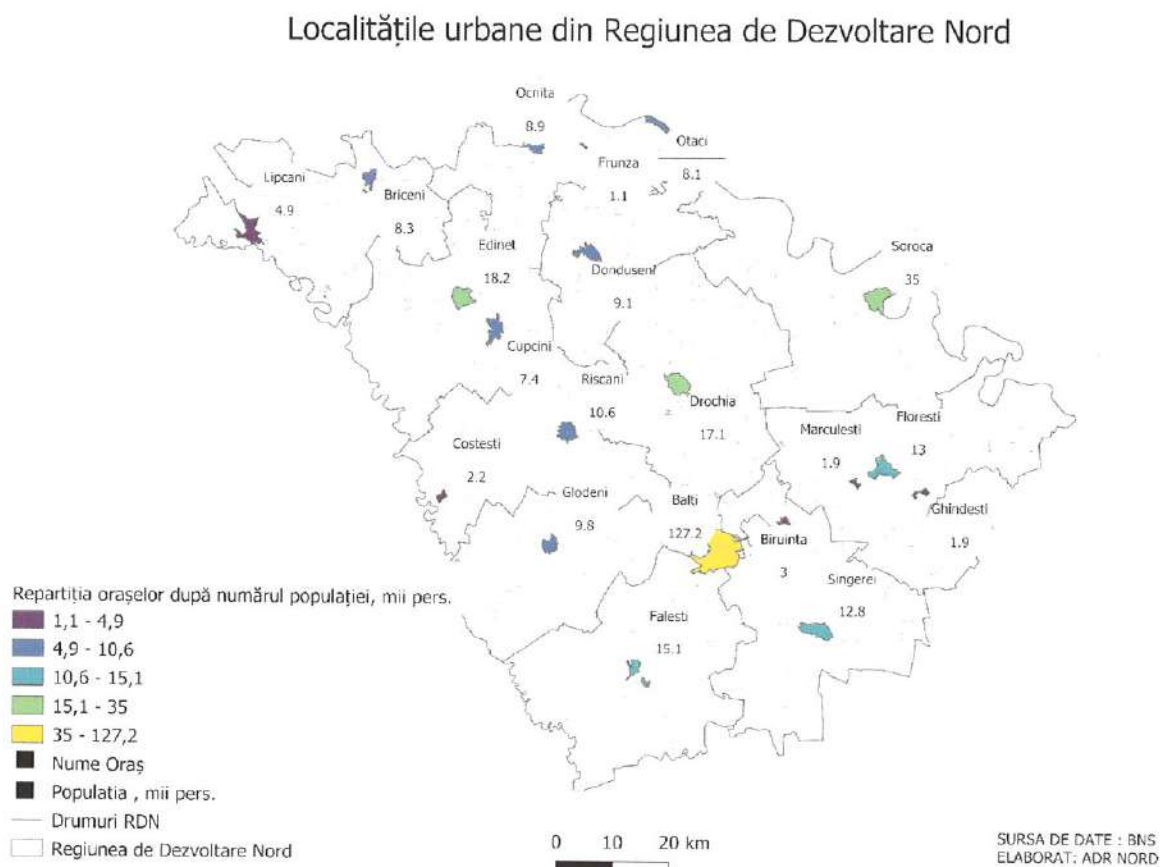
Circa 31% din populația RDN trăiește în mediul urban, fiind concentrată în 20 de centre urbane dintre care 3 municipii:

- 1 municipiu de nivelul I – Bălți;
- 2 municipii de nivelul II – Edineț și Soroca.

Nivelul gradului de urbanizare rămâne foarte scăzut și relativ constant în ultimii 10 ani, situându-se sub nivelul național (43%). Și populația urbană în perioada 2010-2019 înregistrează o majorare nesemnificativă, doar de 0,34%, creștere datorată, în mare parte, atracției pe care o exercită municipiul Bălți în regiune.

Localitățile urbane sunt repartizate relativ uniform în teritoriu, predominând orașele mici (5.000-15.000 locuitori) și foarte mici (până la 5.000 locuitori), ambele categorii reprezentând 85% din totalul orașelor din RDN (17 orașe din 20).

Figura 11. Distribuția populației urbane la nivelul RDN

După numărul populației orașele din RDN pot fi repartizate în câteva categorii:

- Până la 5000 locuitori – 6 orașe; (Ghindești, Mărculești, Frunză, Costești, Biruința, Lipcani);

- Între 5000 – 15000 locuitori – 10 orașe (Briceni, Dondușeni, Cupcini, Florești, Glodeni, Ocnița, Otaci, Rîșcani, Sîngerei, Fălești);
- Între 15000 – 35000 locuitori – 3 orașe (Soroca, Edineț, Drochia);
- Peste 80000 locuitori – orașul Bălți.

În perioada 2022-2024 în localitățile urbane din RDN au fost implementate / se implementează 12 proiecte, dintre care 11 proiecte sunt finanțate din FNDRL, iar 1 proiect este finanțat din sursele UE (Tabelul 3).

Tabel 3. Proiecte implementate în cadrul Direcției prioritare 1.1, perioada 2022-2024

Nr.	Denumirea proiectului	Perioada de Implementare	Sursa de Finanțare	Suma proiectului, MDL	Faza de Implementare
1.	Modernizarea infrastructurii spațiilor publice și instituțiilor educaționale în zona de revitalizare din municipiul Bălți	2022-2023	FNDRL	22 077 709,08	Finalizat
2.	Păstrăm trecutul pentru viitor - Reabilitarea patrimoniului istoric al orașului Ocnița pentru generațiile viitoare”	2022-2023	FNDRL	5 574 679,69	Finalizat
3.	Sîngerei orașul incluziunii teritoriale	2022-2023	FNDRL	15 611 658,19	Finalizat
4.	Sîngerei orașul Incluziunii teritoriale - etapa II	2024	FNDRL	19 614 675	În proces de implementare
5.	Crearea Complexului sportiv multifuncțional modern de importanță regională	2024	FNDRL	41 096 332,88	În proces de implementare
6.	Noi oportunități educaționale pentru copiii de vârstă preșcolară din cartierul Dealul Romilor, municipiul Soroca	2024	FNDRL	8 238 128,12	În proces de implementare
7.	Dezvoltarea infrastructurii urbane prin termoizolarea grădiniței publice din cartierul Gara Fălești	2024	FNDRL	2 761 172	Finalizat

8.	Creșterea nivelului de trai în zona de revitalizare Valea Curechiului a orașului Drochia	2024	FNDRL	10 768 732	În proces de implementare
9.	Reabilitarea infrastructurii de agrement și zonei verzi de pe str. Pușkin, or. Dondușeni	2024	FNDRL	10 262 495,36	În proces de implementare
10.	Crearea și dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare pentru suburbia Soroca a Zonei Economice Libere Ungheni-Business	2024	FNDRL	29 923 350	În proces de implementare
11.	Revitalizare infrastructurii urbane centrale prin reabilitarea Casei Bodescu / Reabilitarea și adaptarea monumentului de arhitectură de importanță națională	2024	FNDRL	15 000 000	În proces de implementare
12.	Edineț – oraș cu perspectivă de viitor	2022-2024	UE	*4 358 886 Euro	În proces de implementare

Accelerarea dezvoltării municipiului Bălți în calitate de pol de dezvoltare

Una dintre principalele cauze ale perpetuării modelului monopolar de dezvoltare a Republicii Moldova și concentrării dezechilibrate a resurselor în mun. Chișinău l-a constituit marginalizarea și periferizarea economică, socială, culturală, educațională și administrativă a **municipiului Bălți**. În ultimele decenii s-a format un decalaj enorm între mun. Bălți și mun. Chișinău practic pe toate dimensiunile de dezvoltare socio-economică.

În scopul depășirii situației existente, a fost elaborat și aprobat **Programul Național de accelerare a dezvoltării mun. Bălți în calitate de pol de dezvoltare pentru anii 2024-2028**, care se axează pe următoarele obiective prioritare:

- Sprijinirea consolidării rolului și funcțiilor mun. Bălți în calitate de al doilea oraș al țării, pentru creșterea atractivității față de investitori și forța de muncă tânără și calificată;
- Promovarea unei mai bune conectivități naționale și internaționale;
- Sprijinirea schimbărilor structurale a economiei locale pentru susținerea unei creșteri economice inteligente bazate pe avantajele competitive regionale.

În perioada 2022-2024 în municipiul Bălți au fost implementate **5** proiecte de dezvoltare regională în diverse domenii din surse naționale și externe (*Tabelul 4*).

Tabelul 4. Proiecte de dezvoltare regională, implementate în mun. Bălți, perioada 2022-2024

Nr.	Denumirea proiectului	Perioada de implementare	Sursa de Finanțare	Suma proiectului, MDL	Domeniul
1.	Crearea în municipiul Bălți a Centrului de Inovare și Transfer Tehnologic din Regiunea de Dezvoltare Nord	2017-2022	FNDRL, USAID, SIDA, UK AID	24 900 000	Dezvoltarea infrastructurii de suport în afaceri
2.	Sporirea eficienței energetice a Liceului Teoretic D. Cantemir din mun. Bălți	2020-2023	UE prin intermediul GIZ	24 198 062, 27	Eficiență energetică
3.	Reabilitarea, modernizarea și dotarea Muzeului de Istorie și Etnografie din municipiul Bălți	2022-2023	FNDRL	4 724 923,72	Sporirea atractivității turistice
4.	Modernizarea infrastructurii spațiilor publice și instituțiilor educaționale în zona de revitalizare din municipiul Bălți	2022-2023	FNDRL	22 077 709,08	Revitalizare urbană
5.	Eminescu: o cultură – o rută în zona transfrontalieră Botoșani – Bălți	2022-2024	UE în cadrul POC România – Republica Moldova	*805 502,00 Euro	Sporirea atractivității turistice

Dezvoltarea orașelor – poli de creștere din RDN

Programul Național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere în Republica Moldova pentru anii 2021-2027 și-a propus să sprijine accelerarea unei creșteri economice a centrelor urbane, crearea de locuri de muncă cu impact asupra dezvoltării orașelor mici și mijlocii, precum și zonelor rurale adiacente polilor.

Potrivit Programului, în RDN, *municipiile Edineț și Soroca* sunt susținute în vederea dezvoltării și transformării acestora în poli de creștere, stimulând astfel dezvoltarea zonelor rurale din vecinătatea acestor municipii. Deși orașele identificate se confruntă cu o serie de probleme și provocări de ordin economic, social și de mediu, acestea dețin potențial semnificativ ca să devină motoare de dezvoltare ale economiei regionale.

În acest sens, Programul național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere are stabilite următoarele direcții de intervenție care urmează a fi implementate:

- Îmbunătățirea mobilității și calității infrastructurii de acces și a legăturilor acestora cu zonele înconjurătoare;

- Dezvoltarea și echiparea infrastructurilor și serviciilor de suport economic pentru a stimula competitivitatea;
- Sprijinirea dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii (infrastructură și servicii de suport, inovații, digitalizare, specializare inteligentă, etc.);
- Revitalizarea urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice;
- Modernizarea infrastructurii tehnico-edilitare și a rețelelor de utilități publice.

În perioada 2022-2024 în cele 2 orașe – poli de creștere au fost inițiate și se implementează 9 proiecte, finanțate de FNDRL și din surse externe.

Astfel, în municipiul Soroca au fost implementate sau sunt în curs de implementare 5 proiecte de dezvoltare regională din surse naționale și externe, dintre care 4 proiecte cu finanțare din FNDRL în valoare de 48 356 398,20 MDL și 1 proiect în valoare de 1 664 118,4 Euro din fondurile UE (Tabelul 5).

Tabelul 5. Proiecte de dezvoltare regională, implementate în mun. Soroca, perioada 2022-2024

Nr.	Denumirea proiectului	Perioada implementării	Sursa de Finanțare	Suma proiectului, MDL	Domeniul
1.	Valorificarea Patrimoniului Istorico-Cultural al Regiunii de Dezvoltare Nord prin reabilitarea Muzeului de Istorie și Etnografie din municipiul Soroca	2022-2023	FNDRL	4 724 923,72	Sporirea atractivității turistice
2.	Rețeaua Start-up Hub: Laboratoare antreprenoriale din Regiunea de Dezvoltare Nord	2022-2024	FNDRL	5 469 987,33	Dezvoltarea infrastructurii de suport în afaceri
3.	”Ștefan cel Mare – istorie comună, patrimoniu comun, Soroca-Vaslui”	2022-2024	UE prin POC Romania-Republica Moldova	*1 664 118,4 Euro	Sporirea atractivității turistice
4.	Noi oportunități educaționale pentru copiii de vârstă preșcolară din cartierul Dealul Romilor, municipiul Soroca	2024 (în proces de implementare)	FNDRL	8 238 128,12	Revitalizarea urbană
5.	Crearea și dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare pentru suburbia Soroca a Zonei Economice Libere Ungheni-Business	2024 (în proces de implementare)	FNDRL	29 923 350	Dezvoltarea infrastructurii de suport în afaceri

La rândul său, în municipiul Edineț au fost implementate sau sunt în curs de implementare **4** proiecte de dezvoltare regională finanțate din surse naționale și externe, dintre care **2** proiecte cu finanțare din FNDRL și ADA în valoare de **86 137 554, 9 MDL**, **1** proiect din sursele UE prin intermediul GIZ în valoare de **60 846 872,78 MDL** și **1** proiect din sursele UE în sumă de **4 358 886 Euro** (*Tabelul 6*).

Tabelul 6. Proiecte de dezvoltare regională, implementate în mun. Edineț, perioada 2022-2024

Nr.	Denumirea proiectului	Perioada implementării	Sursa de Finanțare	Suma proiectului, MDL	Domeniul
1.	Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă și sanitație în municipiul Edineț	2022	UE prin intermediul GIZ	60 846 872,78	AAC
2.	Crearea Complexului sportiv multifuncțional modern de importanță regională	2024	FNDRL	41 096 332,88	Revitalizare urbană
3.	Construcția stației de tratare a apei și extinderea sistemului de canalizare în orașele Edineț și Cupcini	2024 (în proces de implementare)	FNDRL, ADA	45 041 222,01	AAC
4.	Edineț – oraș cu perspectivă de viitor	2021-2025	UE	*4 358 886 Euro	Dezvoltare urbană

Implementarea proiectelor în municipiile Edineț și Soroca denotă faptul, că politica națională din domeniul orașelor – poli de creștere este în ascensiune, însă ritmul realizării intervențiilor planificate în Programul Național de dezvoltare a orașelor – poli de creștere este mult mai lent comparativ cu acțiunile planificate. Acest lucru se datorează mai multor factori, precum insuficiența resurselor financiare orientate spre implementarea proiectelor noi, dar și capacităților insuficiente a unor reprezentanți ai APL în procesul de cooperare cu partenerii de dezvoltare și atragere de fonduri externe.

Evaluarea preliminară a implementării programului național relevă că, în ciuda unei finanțări nesistemice și a faptului că o parte semnificativă din investițiile planificate din Bugetul de Stat nu s-au materializat, eforturile organizatorice și financiare depuse de municipiile beneficiare și de partenerii de dezvoltare au condus la progrese sesizabile în cadrul primei etape de implementare. Aceste eforturi au avut un impact pozitiv, contribuind la o îmbunătățire a indicatorilor privind gradul de conformitate al orașelor beneficiare față de criteriile minime necesare pentru a obține statutul de poli de creștere. Astfel, gradul mediu de conformitate al municipiilor Soroca și Edineț cu criteriile minime pentru orașele-poli de creștere a crescut de la **32%** la **41%**. Această creștere reflectă impactul pozitiv al intervențiilor și implicarea activă a autorităților locale și a partenerilor de dezvoltare, chiar și în condiții financiare dificile (*Tabelul 7*).

Tabelul 7. Evoluția gradului de corespundere a municipiilor Soroca și Edineț cu criteriile minime față de un oraș – pol de creștere

Municipii	Gradul de corespundere cu criteriile minime față de un oraș – pol de creștere		Progres
	2020	2024	
Edineț	29% Corespondere – 5 criterii Ne-corespundere – 12 criterii	35% Corespondere – 6 criterii Ne-corespundere – 11 criterii	+ 2 criterii satisfăcute - 1 criteriu regres
Soroca	35% Corespondere – 6 criterii Ne-corespundere – 11 criterii	47% Corespondere – 8 criterii Ne-corespundere – 9 criterii	+ 2 criterii satisfăcute
Media	32%	41%	

Astfel, doar în cazul municipiului Edineț, s-a observat un regres pe un indicator semnificativ – acoperirea gospodăriilor casnice cu servicii centralizate de evacuare a deșeurilor. În perioada evaluată, acest indicator a scăzut de la 80% la 68%, regres cauzat în principal de un management neperformant al întreprinderii municipale responsabile cu gestionarea serviciilor de salubritate.

În concluzie, putem menționa, că gradul mediu de conformitate al municipiilor Soroca și Edineț cu criteriile minime pentru orașele-poli de creștere (o creștere de la **32%** la **41%**) este *mai redus decât media pe țară* pentru cele 6 orașe-poli de creștere, care a înregistrat o creștere de la **43%** la **52%**.

Revitalizarea orașelor mici și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice

Majoritatea orașelor din RDN se confruntă cu probleme majore legate de spații nevalorificate și degradate, cartiere de blocuri locative care nu au fost renovate substanțial de la darea acestora în folosință, infrastructura învechită sau uneori inexistentă în unele zone, spații verzi insuficiente precum și alte probleme de ordin socio-economic, urbanism și amenajarea teritoriului. În perioada 2022-2024 intervențiile aferente acestei direcții prioritare s-au axat pe rezolvarea problemelor importante ale orașelor, care împiedică dezvoltarea armonioasă al acestora.

Implementarea acțiunilor și proiectelor pentru această măsură au fost realizate prin intermediul *Programelor de Revitalizare Urbană* (PRU), care au drept scop de a îmbunătăți calitatea vieții locuitorilor orașului și a diminua discrepanțele de dezvoltare dintre zonele orașului.

Definiție: Revitalizarea urbană reprezintă un proces de eliminare dintr-o stare de criză a zonelor urbane degradate, desfășurat în mod complex, prin acțiuni integrate teritorial, desfășurate de către administrațiile locale prin parteneriate locale, regionale, naționale eficiente în baza unui Program de revitalizare.

La moment, la nivel de RDN, au fost elaborate 11 PRU ale orașelor, în care sunt propuse soluții de revitalizare urbană în funcție de nevoile existente, precum:

- Amenajarea zonelor de agrement/parcuri /alei/spații publice;
- Amenajarea stațiilor/parcărilor;

- Modernizarea/extinderea iluminatului stradal;
- Construcția/reabilitarea complexelor sportive multifuncționale;
- Renovarea instituțiilor preșcolare/școlare, etc.

În perioada anilor 2022-2024 în RDN au fost implementate 4 proiecte și se află în proces de implementare 4 proiecte de revitalizare urbană cu o valoare totală de **94 909 249,40 MDL**.

De asemenea, în cadrul *Programului „Satul European” (ediția I - 2022)* au fost implementate 9 proiecte de dezvoltare locală în orașele mici din RDN, precum urmează: 4 proiecte în domeniul AAS, 3 proiecte în domeniul instituțiilor/infrastructurii de menire socială, 1 proiect în domeniul instituțiilor culturale, 1 proiect ce a vizat elaborarea Planului urbanistic general (PUG).

Prin aceste intervenții, procesul de revitalizare urbană contribuie la îmbunătățirea condițiilor de trai, a calității mediului și a climatului social, dar și consolidarea economiilor locale.

Concluzie: Direcția prioritară 1.1 Consolidarea rolului și funcțiilor orașelor în sporirea competitivității regiunii a fost realizată integral.

1.2 Îmbunătățirea mediului antreprenorial în regiune

Un vector important în stimularea competitivității și spiritului inovator în economie îl reprezintă antreprenoriatul. IMM-urile constituie structura de bază a economiei regionale, însă acest sector rămâne a fi insuficient de dezvoltat, din punct de vedere al culturii și capacității antreprenoriale, cu impact redus asupra competitivității economiei regionale. În aceste condiții, RDN are nevoie de un antreprenorat dezvoltat, capabil să genereze noi idei de afaceri și să înființeze noi întreprinderi orientate spre activități de inovare în scopul stimulării creșterii economice și ocupării forței de muncă.

În acest context, o prioritate de bază pentru regiune constituie îmbunătățirea culturii antreprenoriale în vederea creșterii abilităților persoanelor de a materializa și dezvolta ideile de afaceri. În acest sens, intervențiile pentru măsura respectivă urmau să fie concentrate pe două direcții de bază: dezvoltarea antreprenoriatului și sporirea atractivității turistice în regiune.

Dezvoltarea mediului antreprenorial

1. Facilitarea dezvoltării și îmbunătățirii de abilități și competențe antreprenoriale.
2. Promovarea culturii antreprenoriale și inovative prin diverse programe de formare continuă.
3. Organizarea diverselor activități de promovare a regiunii: forumuri economice, conferințe internaționale, mese rotunde, festivaluri specializate, etc.

Sporirea atractivității turistice

1. Crearea, reabilitarea și extinderea infrastructurii de agrement.
2. Reabilitarea și modernizarea drumurilor de acces și a infrastructurii aferente către obiectivele turistice de importanță regională și națională.
3. Amenajarea obiectivelor turistice naturale și antropice de utilitate publică.

În perioada 2022-2024, în RDN au fost implementate 5 proiecte cu referință la Direcția prioritară 1.2 și anume în sectorul Sporirea atractivității turistice: 2 proiecte au fost finanțate din FNDRL în valoare

de 12 935 969,24 MDL, iar 3 proiecte au fost finanțate din fondurile UE în valoare de 4 875 481,40 Euro (Tabelul 8).

Tabelul 8. Proiecte implementate în cadrul Direcției prioritare 1.2, perioada 2022-2024

Nr.	Denumirea proiectului	Perioada de Implementare	Sursa de Finanțare	Suma proiectului, MDL	Faza de Implementare
1.	Reabilitarea, modernizarea și dotarea Muzeului de Istorie și Etnografie din municipiul Bălți	2022	FNDRL	4 724 923,72	Finalizat
2.	Valorificarea Patrimoniului Istorico-Cultural al Regiunii de Dezvoltare Nord prin reabilitarea Muzeului de Istorie și Etnografie din municipiul Soroca	2022	FNDRL	8 211 045,52	Finalizat
3.	Eminescu: o cultură – o rută în zona transfrontalieră Botoșani - Bălți	2022-2024	UE în cadrul POC România – Republica Moldova	*805 502 Euro	Finalizat
4.	”Ștefan cel Mare – istorie comună, patrimoniu comun, Soroca-Vaslui”	2022-2024	UE în cadrul POC România – Republica Moldova	*1 664 118,4 Euro	Finalizat
5.	Călător pe meleaguri culturale, Fălești	2022-2024	UE în cadrul POC România – Republica Moldova	*2 405 861 Euro	În proces de implementare

Astfel, în perioada 2022-2024 au fost implementate în domeniul sporirii atractivității turistice doar 2 proiecte din cele 6 incluse în POR Nord, ce reprezintă o rată de circa 33%.

Concluzie: Direcția prioritară 1.2 Îmbunătățirea mediului antreprenorial în regiune a fost preponderent nerealizată.

1.3 Identificarea și promovarea specializării inteligente în regiune

Măsura respectivă este axată pe sprijinirea sectoarelor cheie cu potențial de specializare inteligentă din RDN cu impact asupra creșterii economice prin sporirea gradului regional de cercetare, dezvoltare tehnologică, inovare și antreprenariat.

În anul 2023 a fost elaborat Studiul de specializare inteligentă pentru Regiunea de Dezvoltare Nord a Republicii Moldova, scopul căruia a constat în analiza și identificarea tendințelor și domeniilor prioritare pentru specializare inteligentă în Regiunea de Dezvoltare Nord. Studiul a fost elaborat la

inițiativa ADR Nord cu suportul informațional al Camerei de Comerț și Industrie a Republicii Moldova și suportul financiar al GIZ.

Specializarea inteligentă reprezintă o abordare inovatoare care permite fiecărei regiuni să își identifice și să își dezvolte propriile avantaje competitive. Prin parteneriatul și abordarea de jos în sus, specializarea inteligentă reunește autoritățile locale, mediul academic, sferele de afaceri și societatea civilă, lucrând pentru implementarea strategiilor de creștere pe termen lung.

În cadrul acestui studiu pentru RDN au fost identificate 3 domenii de specializare inteligentă:

1. Agricultură și procesarea produselor agricole.
2. Fabricarea confecțiilor, încălțămintei și articolelor din piele și textile.
3. Fabricarea de mașini, utilaje și echipamente.

În acest context, un avantaj pentru promovarea specializării inteligente în RDN constituie existența unei infrastructuri de suport pentru activitățile de cercetare și dezvoltare tehnologică destul de variată: universități, instituții de cercetare, diverse structuri de sprijin a afacerilor (zone economice libere, parcuri industriale, incubatoare de afaceri).

În acest context, în vederea promovării conceptului Specializarea Inteligentă în perioada de referință au fost elaborate 2 baze de date a părților interesate (stakeholderi) pentru domeniile prioritare ale specializării inteligente în RDN: agricultura și procesarea produselor agricole și fabricarea confecțiilor, încălțămintei și articolelor din piele și textile.

De asemenea, specialiștii ADR Nord au participat la sesiunea de informare a *actorilor cvadruplu helix* (actori implicați în domeniul specializării inteligente) cu privire la promovarea apelurilor deschise de proiecte din domeniile cercetării și inovării, organizată în parteneriat cu Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare. În cadrul sesiunii a fost prezentat studiul de specializare inteligentă pentru RDN, precum și ideile de proiecte relevante domeniilor de specializare inteligentă identificate la nivelul regiunii.

În cadrul Direcției prioritare 1.3 a fost implementat doar 1 proiect, realizat de ADR Nord (Tabelul 9).

Tabelul 9. Proiecte implementate în cadrul Direcției prioritare 1.3, perioada 2022-2024

Nr.	Denumirea proiectului	Perioada de Implementare	Sursa de Finanțare	Suma proiectului, MDL	Faza de Implementare
1.	Industria Creativă pentru Noile Economii Urbane în Regiunea Dunării (CINEMA)	2020-2022	UE	1 060 200	Finalizat

Proiectul CINEMA a fost implementat de ADR Nord în parteneriat Camera de Comerț și Industrie din Slovenia. În cadrul acestui proiect au fost realizate mai multe activități și atinse următoarele rezultate: 1 foaie de parcurs elaborată pentru RDN; 1 vizită de studiu în Kosice, Slovacia (online) și Ljubljana, Slovenia (offline) realizate; 1 ghid privind serviciile inovative și revitalizarea urbană elaborat; 1 analiză aprofundată despre potențialul și oportunitățile locației pilot (Centrul de Inovare și Transfer Tehnologic); 1 hackathon „REMIX THE CITY” (online) în domeniul Industriilor Creative și revitalizare urbană organizat; 4 workshop-uri pentru industriile creative și potențialii antreprenori

în domeniul industriilor creative din Regiunea de Nord organizate; 1 metodologie pentru activitatea de pilotare a locației elaborată; 5 video de promovare a industriilor creative din Regiunea de Nord create; 1 vizită de studiu la Artcor și Mediacor pentru 15 tineri din RDN în vederea preluării bunelor practici în domeniul IC; 1 forum a industriilor creative.

Totodată, a rămas nerealizată o acțiune planificată în POR Nord 2022-2024 – „Facilitarea dezvoltării de parteneriate între mediul academic, antreprenorial și APL pentru crearea infrastructurii de cercetare și inovare” – care prevedea crearea a minimum 4 parteneriate între actorii implicați în domeniul specializării inteligente.

Concluzie: Direcția prioritară 1.3 Identificarea și promovarea specializării inteligente în regiune a fost preponderent realizată.

Obiectivul General 2. Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii

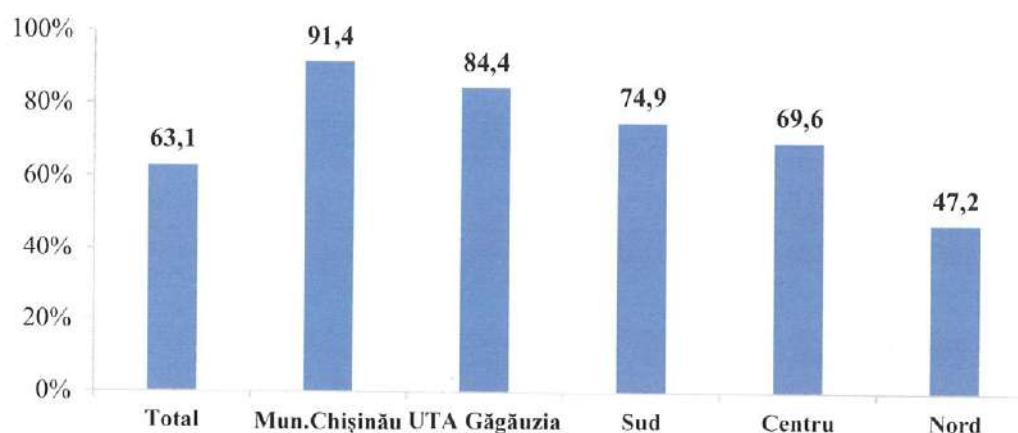
2.1 Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare de bază la nivel regional

Accesul populației la infrastructura de apă, canalizare și gestionarea deșeurilor continuă să fie o provocare majoră pentru RDN. În perioada 2022-2024 RDN a înregistrat anumite progrese în ceea ce privește îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare, înregistrând o dinamică moderată.

În perioada anilor 2022-2024 au fost realizate diverse intervenții pentru dezvoltarea sectorului AAS din regiune prin implementarea mai multor proiecte de infrastructură, finanțate atât din sursele programelor naționale, precum și cu suportul financiar extern.

Deși în perioada 2022-2024 accesul la serviciile de alimentare cu apă și sanitație (AAS) au înregistrat o dinamică pozitivă în regiune, totuși, ponderea localităților conectate la rețelele de alimentare cu apă în RDN rămâne a fi foarte redusă, plasându-se cu mult sub media națională (*Figura 11*).

Figura 12. Ponderea localităților cu acces la sistemele publice de alimentare cu apă, pe regiuni de dezvoltare, 2023

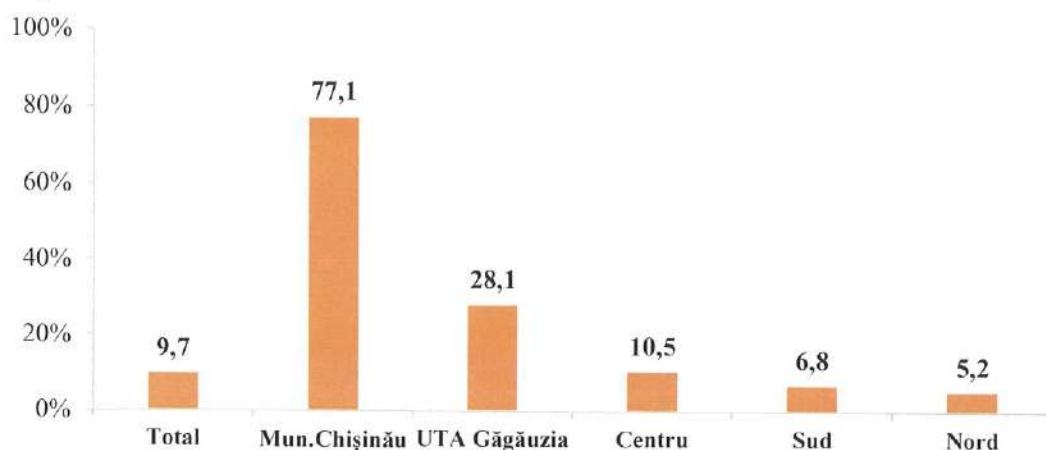

Sursa: BNS

De asemenea, ponderea localităților conectate la rețelele de canalizare în RDN rămâne a fi una foarte scăzută, plasându-se sub media națională (*Figura 12*).

Lipsa progreselor evidente în extinderea sistemelor de canalizare centralizată este cauzată, într-o mare măsură, de costurile mai mari în comparație cu sistemele de aprovizionare cu apă, iar majoritatea populației și APL-urile nu consideră această necesitate drept una prioritară.

Figura 13. Ponderea localităților cu acces la sistemele publice de canalizare, pe regiuni de dezvoltare, 2023

Sursa: BNS

Totodată, RDN înregistrează o rată scăzută de acoperire a localităților cu servicii de salubritate și un număr considerabil de depozite neconforme, care reprezintă o sursă majoră de poluare a solului și a apelor subterane. Totuși, este de menționat, că situația variază considerabil de la zonele urbane la cele rurale, unde situația este la un nivel critic.

În acest context, în continuare este nevoie de un efort investițional important pentru extinderea și îmbunătățirea infrastructurii de apă, canalizare și a infrastructurii de gestionare a deșeurilor prin:

1. Sprijinirea dezvoltării sistemului aprovizionării cu apă, canalizare și tratarea apelor uzate prin promovarea regionalizării și cooperării intercomunitare (intervenții pentru arii cu impact de minimum 20 mii locuitori).
2. Sprijinirea dezvoltării managementului deșeurilor prin promovarea regionalizării și cooperării intercomunitare (intervenții pentru arii cu impact de minimum 20 mii locuitori).
3. Sprijinirea transformării graduale a operatorilor de utilități publice din orașele – centre raionale în operatori regionali care vor acoperi cu servicii și localitățile rurale proxime, aflate într-o rază de 5-30 kilometri depărtare.

În perioada anilor 2022-2024 în RDN au fost implementate / se implementează **8** proiecte de **dezvoltare regională** în domeniul AAS cu o valoare de **262 192 569 MDL**, dintre care **2** proiecte din surse UE și **6** proiecte din FNDRL și cu suportul partenerilor externi (*Tabelul 10*).

Tabelul 10. Proiecte implementate în cadrul Direcției prioritare 2.1, perioada 2022-2024

Nr.	Denumirea proiectului	Perioada de Implementare	Sursa de Finanțare	Suma proiectului, MDL	Faza de Implementare
-----	-----------------------	--------------------------	--------------------	-----------------------	----------------------

1.	Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă și sanitație în orașul Fălești	2022	UE prin intermediul GIZ	35 876 265,01	Finalizat
2.	Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă și sanitație în municipiul Edineț	2022	UE prin intermediul GIZ	60 846 872,78	Finalizat
3.	Apă – necesitate primordială pentru o viață calitativă în Regiunea de Dezvoltare Nord	2023	FNDRL	32 823 521,82	Finalizat
4.	Sisteme de sanitație moderne pentru cetățenii raionului Glodeni, or. Glodeni	2022-2024	FNDRL	18 561 624,78	În proces de implementare
5.	Construcția stației de epurare regionale și extinderea rețelor de canalizare în or. Florești	2023	FNDRL	32 850 388,79	Finalizat
6.	Apă pentru viață în Regiunea de Nord: raioanele Florești și Soroca 2	2023	FNDRL	35 879 486,13	Finalizat
7.	Aprovizionarea cu apă din râul Nistru pentru 33 localități din raioanele Dondușeni, Soroca, Ocnița	2022	FNDRL (Etapa I), în căutare de fonduri ptr. etapele II și III	313 188	Finalizat Studiul de fezabilitate
8.	Construcția stației de tratare a apei și extinderea sistemului de canalizare în orașele Edineț și Cupcini	2024	ADA, FNDRL	45 041 222,01	În proces de implementare

Ca rezultat, în cadrul proiectelor de dezvoltare regională implementate de ADR Nord în sectorul de **Alimentare cu apă și sanitație** (AAS), în perioada 2022-2024 au fost atinși următorii indicatori de produs:

- Lungimea rețelor de alimentare cu apă construite – 187,79 km;
- Lungimea rețelor de canalizare construite – 15,87 km.

Totodată, în perioada 2022-2024 au fost lansate 2 programe naționale în domeniul **dezvoltării locale**, care au vizat sectorul aprovizionării de apă și canalizare (AAC): Programul „Satul European” (ediția I - 2022) și Programul „Satul European” (ediția II - 2024).

În cadrul programului „Satul European” (ediția I – 2022) în RDN au fost implementate **52** de proiecte în domeniul alimentării cu apă și sanitație (AAS) în valoare de **368 009 620,31 MDL**.

Astfel, în cadrul proiectelor de dezvoltare locală implementate în sectorul AAS au fost atinși următorii indicatori de produs:

- Localități ce au acces la sistemul de alimentare cu apă construit/reabilitat – 46 unități;
- Localități ce au acces la sistemul de canalizare construit/reabilitat – 8 unități;
- Lungimea rețelelor de alimentare cu apă construite/reabilitate – 470,69 km;
- Lungimea rețelelor de canalizare construite/reabilitate – 30,62 km;
- Gospodării cu acces la sistemul de alimentare cu apă construit/reabilitat – 26641 unități;
- Gospodării cu acces la sistemul de canalizare construit/reabilitat – 2537 unități.

La etapa actuală au fost selectate proiectele de AAS în cadrul programului „Satul European” (ediția II – 2024) și a demarat procesul de semnare a contractelor de finanțare pentru implementarea proiectelor.

O altă oportunitate pentru dezvoltarea sistemelor de AAS din RDN reprezintă Proiectul „Securitatea aprovizionării cu apă și sanitație în Moldova”, finanțat de *Banca Mondială*, care a fost aprobat prin Legea nr. 169/2022 pentru ratificarea Acordului de finanțare dintre Republica Moldova și Asociația Internațională pentru Dezvoltare în vederea implementării proiectului „Securitatea aprovizionării cu apă și sanitație în Moldova”. În cadrul acestui proiect internațional, în RDN urmează a fi implementate 2 subproiecte: 1 proiect în domeniul alimentării cu apă și 1 proiect în domeniul sistemelor de canalizare.

Astfel, în cadrul componentei sisteme de alimentare cu apă va fi implementat *subproiectul „Construcția infrastructurii alimentării cu apă a localităților din raionul Rîșcani”*, iar în cadrul componentei canalizare și tratare a apelor uzate – *subproiectul „Construirea stației de epurare și a infrastructurii de canalizare în municipiul Soroca”*. În contextul respectiv, pe data de 22 martie 2023, în cadrul MIDR au fost semnate 2 acorduri de suport, care în perspectivă vor permite finanțarea și implementarea subproiectelor menționate (până în anul 2027).

La etapa actuală, la nivelul RDN, pot fi menționați următorii indicatori în *sectorul public de alimentare cu apă* (anul 2023):

- Lungimea apeductelor și rețelelor publice de distribuție a apei – 4 714,1 km;
- Lungimea în funcțiune a apeductelor și rețelelor publice de distribuție a apei – 4 608,4 km;
- Numărul de locuințe conectate la serviciul public de alimentare cu apă – 208 974 unități;
- Numărul populației conectate la serviciul public de alimentare cu apă – 426,7 mii persoane.

Totodată, în RDN, în *sectorul public de canalizare* sunt atinși următorii indicatori (anul 2023):

- Lungimea totală a rețelelor publice de canalizare – 590,3 km;
- Lungimea în funcțiune a rețelelor publice de canalizare – 576,9 km;
- Numărul de locuințe conectate la serviciul public de canalizare – 83 345 unități;
- Numărul populației conectate la serviciul public de canalizare – 197,5 mii persoane.

Concluzie: Direcția prioritară 2.1 Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare de bază la nivel regional a fost preponderent realizată.

2.2 Dezvoltarea infrastructurii de suport pentru afaceri

Elementul cheie al acestei măsuri reprezintă crearea de noi structuri regionale și locale de sprijinire a afacerilor, modernizarea și extinderea celor existente având ca scop atragerea investițiilor, revigorarea și dezvoltarea economiilor locale și regionale. Astfel, un accent sporit a fost pus pe următoarele direcțiile prioritare:

- a) Extinderea și diversificarea infrastructurii existente de sprijin pentru dezvoltarea afacerilor (incubatoare și acceleratoare de afaceri, centre de inovare tehnologică, centre de business, etc.).
- b) Sprijinirea dotării cu infrastructură tehnico-edilitară a Parcurilor Industriale și sub-Zonelor Economice Libere pentru valorificarea oportunităților investiționale.

În perioada 2022-2024 în domeniul infrastructurii de afaceri în proces de implementare este doar 1 proiect în valoare de **5 469 987,33 MDL**, acesta fiind realizat în municipiul Soroca (*Tabelul 11*). Totodată, 1 proiect inclus în DUP 2022-2024 și POR Nord 2022-2024, în perioada respectivă a fost exclus din DUP și, respectiv, POR Nord – proiectul „Construcția Centrului expozițional NORD-EXPO”.

Tabel 11. Proiecte implementate în cadrul Direcției prioritare 2.2, perioada 2022-2024

Nr.	Denumirea proiectului	Perioada de Implementare	Sursa de Finanțare	Suma proiectului, MDL	Faza de Implementare
1.	Rețeaua Start-up Hub: Laboratoare antreprenoriale din Regiunea de Dezvoltare Nord	2022-2024	FNDRL	5 469 987,33	În proces de implementare

Concluzie: Direcția prioritară 2.2 Dezvoltarea infrastructurii de suport pentru afaceri a fost preponderent nerealizată.

2.3 Sprijinirea procesului de adaptare a regiunii la schimbările climatice, prevenirea riscurilor și reziliența în fața dezastrelor

Măsura respectivă urma să pună accentul pe sprijinirea eficienței energetice și extinderea utilizării energiei din surse regenerabile în infrastructurile publice, inclusiv în clădirile publice. Prin promovarea investițiilor în eficiența energetică se urmărea reducerea consumului de energie în clădirile publice și confortul termic.

Prin urmare, creșterea performanței energetice a clădirilor va conduce la importante economii de energie și reducerea gazelor cu efect de seră, fapt ce va contribui în mare măsură la dezvoltarea unei regiuni mai ecologice și mai prietenoase cu mediul.

În anul 2022 în RDN au fost finalizate **2** proiecte regionale în sectorul eficiență energetică în valoare de **45 907 228,86 MDL** din sursele financiare oferite de UE prin intermediul Agenției de Cooperare Internațională a Germaniei GIZ (*Tabelul 12*).

Tabel 12. Proiecte implementate în cadrul Direcției prioritare 2.3, perioada 2022-2024

Nr.	Denumirea proiectului	Perioada de Implementare	Sursa de Finanțare	Suma proiectului, MDL	Faza de Implementare
1.	Sporirea eficienței energetice a gimnaziului Iurie Boghiu din s. Flămânzeni r-l Sîngerei	2020-2022	UE prin intermediul GIZ	21709166.59	Finalizat
2.	Sporirea eficienței energetice a Liceului Teoretic D. Cantemir din mun. Bălți	2020-2022	UE prin intermediul GIZ	24 198 062, 27	Finalizat

De asemenea, în 2022-2024 MIDR prin intermediul ONDRL a lansat 3 programe naționale în domeniul *dezvoltării locale*, care au vizat inclusiv domeniul de eficiență energetică: Programul „Satul European” (2022), Programul „Satul European Expres” (2023) și Programul „Satul European” (2024).

În cadrul programului „*Satul European*” (ediția I – 2022) în RDN au fost implementate **19** proiecte în domeniul de eficiență energetică (iluminatul public) în valoare de **19 056 581,66** MDL. În total, în cadrul acestui program au fost construiți **217,46 km** de rețele de iluminat stradal.

La rândul său, în cadrul programului „*Satul European Expres*”, realizat în anul 2023, au fost implementate **21** proiecte ce au vizat dezvoltarea rețelor de *iluminat stradal* în valoare de **294 667,67** MDL. În rezultat, au fost construite **61,98** km de rețele de iluminat stradal. De asemenea au fost implementate **11** proiecte în valoare de **4 434 210,84** MDL, în cadrul cărora au fost dezvoltate *parcuri fotovoltaice* și plasate panouri fotovoltaice în clădiri publice.

De asemenea, în cadrul *Programului Național „Extinderea grupelor de creșă publice”*, lansat în anul 2024 de MIDR prin intermediul ONDRL, în RDN au fost implementate **6** proiecte în valoare de **2 261 442,59** MDL, dintre care **2 234 617,17** MDL din sursele FNDRL și **26 825,42** MDL din contribuția APL beneficiare. În rezultat, 4 clădiri ale instituțiilor publice de educație timpurie au fost reabilite, fapt ce a sporit considerabil nivelul de eficiență energetică a acestora.

La etapa actuală au fost selectate proiectele de eficiență energetică în cadrul *Programului „Satul European” (ediția II – 2024)* și a demarat procesul de semnare a contractelor de finanțare pentru implementarea acestor proiecte.

Totodată, în anul 2024, ADR Nord a fost contractată și a implementat o campanie de mobilizare în Regiunea de Nord a Republicii Moldova, realizată în cadrul *Programului EcoVoucher*, dezvoltat cu suportul Programului „Abordarea crizei energetice în Republica Moldova”, finanțat de UE și implementat de PNUD Moldova. Scopul acestui program a fost să reducă consumul de energie și costurile în gospodăriile casnice prin înlocuirea echipamentelor vechi și mari consumatoare de energie cu altele noi și eficiente energetic. În acest sens, programul a oferit vouchere cu valoare nominală fixă în MDL pentru persoane fizice, selectate conform unui set de criterii din cele mai vulnerabile categorii de cetățeni. Voucherele au fost utilizate de beneficiari pentru achiziționarea echipamentelor electrocasnice noi cu predarea celor vechi și achitarea unei contribuții personale.

Concluzie: Direcția prioritară 2.3 Sprijinirea procesului de adaptare a regiunii la schimbările climatice, prevenirea riscurilor și reziliența în fața dezastrelor a fost realizată integral.

Obiectivul General 3. Îmbunătățirea mecanismelor și instrumentelor de implementare a politicii de dezvoltare regională

3.1 Eficientizarea operațională a procesului de implementare a politicii de dezvoltare regională

Scopul acestei direcții constă în eficientizarea procesului de implementare a politicii de dezvoltare regională. În acest sens, acțiunile măsurii au fost orientate spre două direcții majore:

1. Sprijinirea îmbunătățirii cadrului instituțional al politicii de dezvoltare regională.

Conform cadrului legislativ în vigoare Consiliul Regional de Dezvoltare (CRD) este organul de coordonare a politicii de dezvoltare regională. În acest sens, CRD aprobă, promovează și coordonează la nivel regional obiectivele politicii de dezvoltare regională. În anul 2023 noua componență a CRD Nord a fost aleasă conform unui nou algoritm, care a presupus micșorarea numărului de membri ai consiliului, de la 48 la 34 persoane. Reducerea s-a produs datorită faptului, că din partea sectorului privat și a societății civile au fost propuși doar câte 5 membri, în loc de 12 membri, care făceau parte din componența precedentă a CRD Nord. Această modificare a fost necesară pentru a eficientiza activitatea CRD, dar și din cauza că majoritatea membrilor CRD din partea sectorului privat și al celui asociativ aveau o motivație slabă, iar participarea lor în cadrul ședințelor de asemenea era la un nivel redus.

2. Eficientizarea procesului de monitorizare și evaluare a politicii și proiectelor de dezvoltare regională.

În acest scop activitățile ADR Nord au fost orientate spre realizarea următoarelor aspecte:

- actualizarea/modernizarea bazei de date regională care va permite colectarea indicatorilor regionali, informației cu privire la proiectele cu impact regional implementate în RDN, monitorizarea atingerii rezultatelor vizate, inclusiv prin urmărirea indicatorilor de realizare;
- utilizarea sistemului geospațial GIS.

În perioada iunie-iulie 2024 ADR Nord a lansat procesul de colectare a indicatorilor din domeniul dezvoltării regionale, stabiliți în DUP pentru perioada 2022-2024. În acest scop, au fost contactați reprezentanții APL de nivelul II din RDN pentru a colecta și sistematiza acești indicatori de la toate APL de nivelul I din raion/municipiu. Indicatorii colectați au vizat următoarele domenii: a) Valorificarea/dezvoltarea infrastructurii de afaceri; b) Sporirea atractivității turistice; c) Revitalizare urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice; d) Aprovizionare cu apă și salitație.

Totodată, de la APL de nivelul II a fost colectată informația despre proiectele realizate în localitățile din fiecare raion și municipiul Bălți, finanțate din alte surse, decât FNDRL.

Urmare a acestei activități, informația colectată de la APL a fost de asemenea utilizată în procesul de evaluare al POR Nord 2022-2024.

În anul 2023, pentru prima dată, specialiștii ADR Nord au realizat un exercițiu nou de evaluare a politicilor de dezvoltare regională. În acest sens, au fost evaluate *Programele Regionale Sectoriale (PRS)* în domeniile *sporirii atractivității turistice și alimentării cu apă și salitație*. Ca urmare, au fost elaborate 2 rapoarte de evaluare în baza analizei efectuate a ambelor PRS-uri. În final, principalele

rezultate și concluzii, stipulate în cele două Rapoarte de evaluare ale PRS au fost prezentate în cadrul ședințelor CRD Nord.

De asemenea, în perioada 2022-2024, specialiștii din Secția monitorizare și evaluare a ADR Nord, au realizat evaluarea post-implementare a proiectelor de dezvoltare regională. În cadrul acestui proces au fost efectuate vizite în localitățile beneficiare, unde au avut loc ședințe de lucru cu membrii echipelor din cadrul APL beneficiare, responsabile de asigurarea durabilității proiectelor implementate. În cadrul acestor ședințe au avut loc discuții privitor la gradul de realizare al obiectivelor și rezultatul proiectelor. În urma acestor vizite au fost elaborate 11 Rapoarte de evaluare post-implementare a proiectelor implementate în RDN.

O metodă inovativă de depunere a proiectelor de dezvoltare regională a fost aplicată în cadrul *Apelului competitiv de selectarea proiectelor de dezvoltare regională (ediția-2024)*. Spre deosebire de apelurile precedente, când proiectele erau depuse în format fizic (tipărit), în cadrul acestui concurs este obligatorie depunerea de către aplicanți on-line, în format electronic, a dosarelor Notelor conceptuale (etapa I) și Cererilor complete de finanțare (etapa II), utilizând *Sistemul Informațional de gestionare a proiectelor de dezvoltare regională și locală (SI GPDRL)*, disponibil pe platforma <https://mrdp.midr.gov.md/>. Inițiativa creării SI GPDRL a fost prevăzută în HG Nr. 152 din 09.03.2022 cu privire la utilizarea mijloacelor financiare ale FNDRL. În rezultat, acest Sistem informațional a fost elaborat la solicitarea MIDR de către o echipă de specialiști în domeniul IT și prevede includerea informației despre proiectele de dezvoltare regională de la etapa inițială de aplicare a proiectelor până la finalizarea lor, managementul proiectelor regăsindu-se integral pe această platformă. În scopul familiarizării cu metoda de funcționare a Sistemului informațional elaborat, MIDR a organizat o sesiune de instruire pentru reprezentanții ADR și ONDRL, facilitată de experții care au elaborat acest produs. Ca urmare, ADR Nord, a organizat în diferite localități din regiune sesiuni de informare pentru potențialii aplicanți la apelul de proiecte, în cadrul cărora participanții au fost informați despre procedurile de aplicare a proiectelor, criteriile de eligibilitate, etapele desfășurării concursului și modalitatea nouă de aplicare pe SI GPDRL. În total, au fost organizate 6 sesiuni de informare privind procedurile de aplicare la concurs și 1 sesiune de informare axată pe utilizarea noului Sistem informațional. Totodată, în perioada de elaborarea a notelor conceptuale (etapa I), specialiștii ADR Nord au acordat consultanță potențialilor aplicanți privitor la modul de completare a notelor conceptuale și depunerea lor pe platforma informațională, la solicitarea acestora. În rezultat, APL din RDN au depus 52 note conceptuale pe SI GPDRL.

Concluzie: Direcția prioritară 3.1 Eficientizarea operațională a procesului de implementare a politicii de dezvoltare regională a fost realizată integral.

3.2 Sprijinirea consolidării mecanismului de finanțare al proiectelor de dezvoltare regională

În scopul realizării acestei măsuri acțiunile ADR Nord și a altor organizații din regiune s-au axat pe două direcții distincte:

- Atragerea investițiilor în regiune prin aplicarea la diferite programe și proiecte naționale și externe cu excepția FNDRL;

- Sporirea gradului de cooperare regională și transfrontalieră prin aplicare la diferite programe transfrontaliere/transnaționale.

Cooperarea regională și transfrontalieră servește drept platformă de abordare a provocărilor și nevoilor comune în domenii specifice, aplicabile în aria programelor și strategiilor, unde actorii naționali, regionali și locali vin să le enunțe și să contribuie la rezolvarea lor prin proiecte comune transnaționale și transfrontaliere, cu rezultate tangibile.

În acest sens, Republica Moldova, respectiv entitățile publice RDN, sunt eligibile de a participa la următoarele programe: Programul Transnațional Dunărea, Programul Operațional Comun „Bazinul Mării Negre”, Programul Operațional Comun România – Republica Moldova, etc.

În acest context, în perioada anilor 2022-2024, ADR Nord a elaborat 17 concepte de proiect (CP) și cereri de finanțare (CF), care au fost aplicate împreună cu parteneri din țările UE (România, Polonia, Germania, Cehia, Slovacia, Letonia, Estonia, Slovenia) la diverse programe de finanțare europene. În rezultat, au fost implementate 14 proiecte, iar 3 proiecte sunt în perioada de evaluare.

De asemenea, în această perioadă a fost acordat suport consultativ în scopul fortificării capacităților *Unităților de Implementare a Programului (UIP)*, structuri ce au fost create în anul 2021 cu suportul ADR Nord și Solidarity Fund PL în Moldova în orașele – poli de creștere Edineț și Soroca, pentru implementarea proiectelor de dezvoltare urbană.

Totodată, în scopul consolidării relațiilor de colaborare cu partenerii de dezvoltare în anul 2022 a fost semnat Contractul de finanțare cu Solidarity Fund PL în Moldova, în cadrul proiectului „Dezvoltare urbană sustenabilă în Regiunea de Dezvoltare Nord”. În cadrul acestei colaborări, reprezentanții agenției poloneze au participat în cadrul procesului de evaluare și selectare a proiectelor de dezvoltare urbană, revitalizare economică și socială a orașelor din RDN și creării sinergiei între FNDRL și Polish AID. În rezultat, au fost depuse spre finanțare 8 proiecte de către APL din localitățile urbane.

Concluzie: Direcția prioritară 3.2 Sprijinirea consolidării mecanismului de finanțare al proiectelor de dezvoltare regională a fost realizată integral.

3.3 Dezvoltarea capacităților actorilor regionali în domeniile relevante politicii de dezvoltare regională

Un aspect important pentru îmbunătățirea politicii de dezvoltare regională ține de dezvoltarea abilităților și capacităților tuturor actorilor regionali. Prin urmare, intervențiile aferente acestei măsuri vor fi axate pe următoarele direcții:

- Identificarea necesităților de instruire ale actorilor implicați în procesul de dezvoltare regională: reprezentanți ai APL din regiune, membri CRD Nord, specialiști din cadrul ADR Nord, precum și alți actori regionali.
- Facilitarea participării actorilor regionali în diverse programe de instruire.
- Acordarea asistenței tehnice actorilor regionali din RDN în diferite domenii aferente politicii de dezvoltare regională.

Pentru realizarea acestei măsuri, intervențiile s-au axat pe dezvoltarea capacităților actorilor regionali (ADR Nord, CRD Nord, APL de nivelul I, II) în domeniile relevante politicii de dezvoltare regională, prin participarea acestora la diferite sesiuni de instruire, ateliere de lucru, mese rotunde,

vizite de studiu, etc. În acest sens, în perioada 2022-2024 au fost organizate mai multe forme de instruire cu participarea actorilor regionali (Tabelul 13).

Tabelul 13. Dezvoltarea capacităților actorilor regionali pe forme de instruire

Forma de instruire	Număr sesiuni	Număr de participări			
		ADR Nord	CRD Nord	APL I, II	Total
Sesiuni de instruire	82	272	66	650	985
Ședințe, ateliere de lucru, mese rotunde	68	305	188	193	686
Conferințe, forumuri, vizite de studiu	27	94	50	113	257
Total:	177	671	304	956	1928

În perioada 20-24.05.2024, în cadrul proiectului „Facilitarea transferului de cunoștințe către femeile și tinerii din mediul rural din Moldova cu privire la lansarea afacerilor și e-comerț”, a fost organizată o vizită de studiu pentru 11 femei antreprenoare din RDN în Estonia, regiunea Harju și în orașele Tartu și Tallinn. În cadrul vizitei participanții au vizitat o serie de afaceri locale, au fost familiarizați cu modalitățile de gestionare a afacerilor mici și cum să folosească oportunitățile de e-marketing într-un mediu global de piață deschisă.

În primul trimestru al anului 2024 MIDR a venit cu inițiativa de realiza un program de dezvoltare a capacităților APL în domeniul elaborării și managementului proiectelor. În cadrul acestui proces rolul de facilitator și formator îi revine ADR din fiecare regiune. În scopul dezvoltării Conceptului de instruire pentru autoritățile publice locale (APL) în dezvoltarea și managementul integrat al proiectelor reprezentanții Agențiilor de Dezvoltare Regională au participat la trei ateliere de lucru, organizate de Institutul de Dezvoltare Urbană și Regională din Polonia, în cooperare cu Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale al Republicii Moldova și Fondul de Solidaritate PL din Moldova. În cadrul acestor workshopuri a fost discutat domeniul de aplicare propus al Conceptului de Training pentru APL-uri și versiunea finală, detaliată a programelor de studiu pentru fiecare bloc de training. Urmare a acestor ateliere, versiunea finală a Conceptului de Training pentru APL a fost transmisă către ADR-uri. În continuare, vor fi organizate Training of Trainers (ToT) pentru specialiștii din cadrul agențiilor de dezvoltare regională pentru a dezvolta capacitățile de formatori în acest domeniu. Ulterior, specialiștii ADR Nord instruiți vor realiza cursuri de instruire pentru reprezentanții APL din regiune în domeniul dezvoltării și managementului integrat al proiectelor.

Concluzie: Direcția prioritară 3.3 Dezvoltarea capacităților actorilor regionali în domeniile relevante politicii de dezvoltare regională a fost realizată integral.

Indicatorii țintă realizați la nivelul RDN

Indicatorii țintă asumați la nivelul RDN au contribuit parțial la atingerea țăintelor naționale stabilite în SNDR 2022-2028, fiind atinși în măsura corelată și dependentă de sursele financiare disponibile pentru realizarea intervențiilor planificate în domeniile prioritare.

În acest context, în POR Nord 2022-2024 au fost stabiliți 7 indicatori de impact, dintre care 5 indicatori au depășit ținta stabilită, 1 indicator a fost sub ținta planificată, iar 1 indicator nu a fost posibil de a fi evaluat din cauza lipsei datelor relevante de la instituțiile responsabile (Tabelul 14).

Tabelul 14. Indicatorii de impact la nivelul RDN

Obiective generale:	Indicatori de impact planificați	Indicatori de impact atinși
1. Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a regiunilor	✓ Creșterea ponderii PIBR a RDN de la 16,4% (2019) până la 20%	✓ PIBR s-a redus până la 15,3% (2021) <i>*unul dintre principalii factori negativi – pandemia covid-19</i>
2. Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii	✓ Creșterea ratei de ocupare a populației – minim 45% (2022) ✓ Sporirea accesului populației la servicii publice de apeduct din surse sigure de apă – minim 60% ✓ Sporirea accesului populației la servicii publice de canalizare – minim 25% ✓ Sporirea accesului populației la sisteme de colectare a deșeurilor – minim 15%	✓ Rata de ocupare a populației este 47% (2023) ✓ Accesul populației la servicii publice de alimentare cu apă – 62,7% ✓ Accesul populației la servicii publice de canalizare – 29% ✓ <i>Indicatorul nu a fost posibil de evaluat din cauza lipsei datelor</i>
3. Îmbunătățirea mecanismelor și instrumentelor de coordonare și implementare a politicii naționale de dezvoltare regională	✓ Creșterea coeficientului de implementare a proiectelor din DUP, în comparație cu ciclul precedent (2016-2020) de la 44% la minimum 75% ✓ Creșterea coeficientului de valorificare a resurselor planificate de la cca 50% la minimum 75%	✓ Coeficientul de implementare a proiectelor din DUP este de 77% ✓ Coeficientul de valorificare a resurselor planificate este de 61,39% ; ✓ 22,57% din resursele planificate vor fi contractate până la finele anului 2024

Indicatori de rezultat realizați la nivelul RDN

În cadrul **Obiectivului General 1. Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a Regiunii de Dezvoltare Nord** au fost stabiliți 21 indicatori de rezultat, dintre care 9 indicatori au depășit ținta stabilită, 5 indicatori au atins exact ținta planificată, 3 indicatori au fost sub ținta stabilită, iar 4 nu au fost realizați deloc (Tabelul 15).

Tabelul 15. Indicatorii de rezultat stabiliți în Obiectivul General 1.

Direcții prioritare	Indicator	Țintă 2024	Realizat în perioada 2022-trim. III 2024
1.1. Consolidarea rolurilor și funcțiilor orașelor în sporirea competitivității regiunii	Dezvoltarea orașelor – poli de creștere din RDN (Edineț și Soroca) (în baza Programului Național de dezvoltare a orașelor – poli de creștere)		
	Municipiul Edineț		
	Drumuri locale asfaltate	Minim 4 km de drumuri locale modernizate	8,3 km de drumuri asfaltate
	Dotarea serviciului local de transport public urban cu unități de transport noi	Creștere cu minim 3 unități	8 unități noi de transport public achiziționate
	Creșterea salariului mediu	$\geq$ media națională	Sub media națională
	Existența unei echipări minime cu infrastructură edilitară și socială (funcționarea de complexe sportive multifuncționale și zone de recreere de importanță regională) pentru asigurarea atractivității pentru forța de muncă tânără și calificată	1 complex sportiv multifuncțional	1 proiect în proces de implementare – crearea complexului sportiv multifuncțional
	Acoperire cu servicii centralizate de canalizare	Minim 50%	45%
	Acoperire cu servicii calitative de iluminare nocturnă	Până la 55%	92%
	Dotarea cu Stația de Epurare a Apelor Uzate care ar corespunde cerințelor normative și de eficacitate	1	Nu au fost realizate investiții
	Municipiul Soroca		
	Drumuri locale asfaltate	Minim 8 km drumuri locale modernizate	10 km de drumuri asfaltate
	Dotarea serviciului local de transport public urban cu unități de transport noi	Creștere cu minim 10 unități	Nu au fost procurate unități noi de transport
	Creșterea salariului mediu	$\geq$ media națională	Sub media națională

	Existența unei echipări minime cu infrastructură edilitară și socială (funcționarea de complexe sportive multifuncționale și zone de recreere de importanță regională) pentru asigurarea atractivității pentru forța de muncă tânără și calificată	1 complex sportiv multifuncțional 1 zonă de agrement	-
	Acoperire cu servicii centralizate de canalizare	Minim 55%	58%
	Dotarea cu Stația de Epurare a Apelor Uzate care ar corespunde cerințelor normative și de eficacitate	1	1 proiect inițiat (crearea stației de epurare)
	Accelerarea dezvoltării mun. Bălți în calitate de pol de dezvoltare		
	Programul de accelerare a mun. Bălți în calitate de pol de dezvoltare elaborat	1	1
	Revitalizarea orașelor mici și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice		
	Programe de revitalizare a orașelor elaborate/actualizate	Creștere cu minim 4 unități	4 programe de revitalizare elaborate
1.2. Îmbunătățirea mediului antreprenorial în regiune	Dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice din zonele de revitalizare	Minim 4 zone revitalizate	4 zone revitalizate; 4 proiecte de revitalizare în proces de implementare
	Creșterea PIB/locuitor în regiune (prețuri curente)	-	Creștere cu 21 mii lei/loc
	Creșterea numărul de întreprinderi la 1000 locuitori în regiuni	-	Creștere cu 3,2 IMM/1000 locuitori
1.3. Identificarea și promovarea specializării inteligente în regiune	Creșterea ponderii producției industriale livrate la export	-	Creștere cu 7,7%
	Analiza privind specializarea inteligentă în RDN elaborată	1	1
	Număr parteneriate create	Minim 4	-

În cadrul **Obiectivului General 2. Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii** au fost stabiliți 9 indicatori de rezultat, dintre care 2 indicatori au depășit ținta stabilită, 2 indicatori au atins exact ținta planificată, 3 indicatori au fost sub ținta stabilită, 1 indicator nu a fost realizat, iar 1 indicator nu a fost posibil de evaluat din cauza lipsei datelor (Tabelul 16).

Tabelul 16. Indicatorii de rezultat stabiliți în Obiectivul General 2.

Direcții prioritare	Indicator	Țintă 2024	Realizat în perioada 2022-trim. III 2024
2.1. Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare de bază la nivel regional	Creșterea numărului populației conectate la sistemul de aprovizionare cu apă	Creștere cu minim 65 mii pers.	Creștere cu 28,6 mii persoane
	Creșterea numărului populației la servicii publice de canalizare	Creștere cu minim 15 mii pers.	Creștere cu 30,6 mii persoane
	Creșterea numărului populației care beneficiază de servicii de colectare a deșeurilor	Creștere cu minim 10 mii pers.	<i>Indicatorul nu a fost posibil de evaluat din cauza lipsei datelor</i>
	Număr de micro-regionalizări a operatorilor de utilități publice din orașele – centre raionale	Minim 1	1
2.2. Dezvoltarea infrastructurii de suport pentru afaceri	Creșterea ratei de ocupare în regiune	Minim 45%	47%
	Număr de locuri de muncă nou create	1400 unități	<i>1400 de locuri erau planificate a fi create în cadrul proiectului „Construcția Centrului expozițional NORDEXPO”, care a fost exclus din DUP și POR Nord</i>
	Creșterea nivelului salariului mediu în regiuni	≥ media națională	Sub media națională
	Infrastructuri de sprijin a afacerilor create/modernizate	Minim 2	1 proiect este la etapa de finalizare
2.3. Sprijinirea procesului de adaptare a regiunii la schimbările climatice, prevenirea riscurilor și reziliența în fața dezastrelor	Numărul clădirilor publice renovate prin măsuri de eficiență energetică	Minim 2	2

În cadrul **Obiectivului General 3. Îmbunătățirea mecanismelor și instrumentelor de implementare a politicii de dezvoltare regională** au fost stabiliți 6 indicatori de rezultat, dintre care 1 indicator a depășit ținta stabilită, 3 indicatori au fost realizați (nu a fost stabilită ținta), 1 indicator a fost sub ținta stabilită, iar 1 indicator nu a fost realizat deloc (Tabelul 17).

Tabelul 17. Indicatorii de rezultat stabiliți în Obiectivul general 3.

Direcții prioritare	Indicator	Țintă 2024	Realizat în perioada 2022-trim. III 2024
3.1. Eficientizarea operațională a procesului de implementare a politicii de dezvoltare regională	Rata de participare a membrilor CRD Nord	Minim 90%	67,76%
	Număr hărți create	Minim 5 hărți	7 hărți create
3.2. Sprijinirea consolidării mecanismului de finanțare al proiectelor de dezvoltare regională	% de cofinanțare a proiectelor de dezvoltare regională – 10		
	% entităților de drept privat în rândul aplicanților și a partenerilor în implementarea proiectelor de dezvoltare regională – <u>în perioada 2022-2024 entitățile din sectorul privat nu au fost eligibile în calitate de aplicanți sau parteneri!</u>		
3.3. Dezvoltarea capacităților actorilor regionali în domeniile relevante politicii de dezvoltare regională	Număr persoane participante la instruirii – 1928		
	Număr proiecte depuse de către aplicanți spre finanțare din FNDRL: - 2 CF depuse la Apelul de proiecte pe listă în domeniul sporirii atractivității turistice (2022); - 6 CF depuse la Apelul de proiecte pe listă în domeniul AAC (2024); - 52 NC depuse la Apelul de proiecte competitiv (ediția 2024)		

VI. EVALUAREA REALIZĂRII POR NORD 2022-2024

Acest proces de evaluare este o apreciere periodică și obiectivă a progresului în atingerea impactului și obiectivelor reflectați în POR Nord 2022-2024. Astfel, el reprezintă un instrument de estimare a **relevanței, eficienței, eficacității, impactului și durabilității** politicii de dezvoltare regională în RDN în perioada definită.

Există mai multe metodologii de evaluare, însă majoritatea acestora sunt axate pe utilizarea criteriilor stabilite de Comitetul de Asistență în Dezvoltare al Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) și cele promovate în cadrul Uniunii Europene (UE), menționate mai sus.

De asemenea, *Instrucțiunea privind monitorizarea și evaluarea politicii de dezvoltare regională*, aprobată în anul 2019, prevede că evaluarea politicii de dezvoltare regională este orientată spre aprecierea **relevanței, coerenței, eficienței, eficacității, impactului și durabilității** implementării documentelor strategice în contextul atingerii obiectivelor și a rezultatelor scontate și stabilite.

Coerența

Coerența internă

Dimensiunea respectivă presupune o analiză, care reflectă în ce măsură intervențiile realizate în cadrul documentului de programare evaluat s-a corelat cu alte intervenții implementate în perioada respectivă.

Totodată, coerența internă se referă la consistența și armonia dintre diferitele componente ale documentului de programare, POR Nord 2022-2024. Aceasta se asigură prin corelarea și alinierea obiectivelor, măsurilor și indicatorilor astfel, încât toate elementele documentului să funcționeze ca un întreg unitar.

În acest sens, putem menționa, că POR Nord a fost conceput ca un document de programare integrat, cu componente argumentate și corelate între ele: obiective generale, direcții prioritare, indicatori de impact și rezultat, proiecte și acțiuni planificate pentru perioada 2022-2024. Mai mult ca atât, în cadrul Programului proiectele / acțiunile au fost clar divizate în 2 categorii: a) care au acoperire financiară din FNDRL și din alte surse; b) pentru care urma să fie identificate surse de finanțare pe perioada implementării POR Nord.

În perioada 2022-2024, ADR Nord a întreprins acțiuni orientate spre atingerea obiectivelor stabilite și amplificarea rezultatelor obținute, în mod special prin intermediul elaborării, aplicării și implementării proiectelor de tip „soft”, care se încadrează în diverse obiective din POR:

- În *domeniul AAS* a fost implementat proiectul „Planificare SMART în domeniul managementului apelor”, finanțat de Ministerul Federal German pentru Cooperare și Dezvoltare (BMZ) și implementat de GIZ, în cadrul căruia au fost elaborate 3 documente de planificare strategică în sectorul AAS în scopul asigurării unui dialog mai eficient cu partenerii de dezvoltare și atragerii resurselor financiare suplimentare;
- În *domeniul Specializării inteligente* a fost elaborat Studiul de specializare inteligentă pentru Regiunea de Dezvoltare Nord a Republicii Moldova, scopul căruia a constat în analiza și identificarea tendințelor și domeniilor prioritare pentru specializare inteligentă în Regiunea de Dezvoltare Nord, documentul fiind elaborat la inițiativa ADR Nord cu suportul informațional al Camerei de Comerț și Industrie a Republicii Moldova și suportul financiar al GIZ;
- În *domeniul Sporirii atractivității turistice* a fost implementat proiectul „Dezvoltarea digitală a agroturismului ecologic în Regiunea de Nord a Republicii Moldova”, finanțat de Slovak Challenge Fund, UNDP, obiectivul căruia a vizat aplicarea instrumentelor digitale de marketing în scopul accesării piețelor externe.

De asemenea, în perioada de raportare, au fost implementate / se implementează de către APL din regiune 4 proiecte cu finanțare din sursele UE în domeniile: 1) *Dezvoltare urbană* – municipiul Edineț; 2) *Sporirea atractivității turistice* – municipiile Bălți, Soroca și orașul Fălești.

Coerența externă

Coerența externă se referă la armonizarea documentului de programare cu alte documente de strategie și programare existente la nivel local, regional, național sau internațional. Acest tip de coerență este crucial pentru a evita conflictele de priorități și pentru a încuraja sinergiile între diverse programe și politici.

Prin dimensiunea externă se analizează în ce măsură intervențiile realizate în cadrul POR Nord au fost corelate cu alte intervenții implementate de alte instituții și care au relevanță și tangențe cu domeniile abordate.

De la etapa inițială de planificare POR Nord 2022-2024 a fost elaborat în strictă conformitate cu SNDR 2022-2028, astfel ca elementele principale ale documentului – obiectivele generale, direcțiile prioritare și indicatorii planificați – să fie incluse integral în Program. Prin această abordare, s-a dorit

asigurarea unui nivel mai înalt de realizare a obiectivelor, priorităților și indicatorilor stipulați în SNDR 2022-2028. Ca urmare, această abordare a diminuat oportunitățile de intervenții în alte domenii și dimensiuni importante, specifice RDN.

Reieșind din corelarea strânsă a POR Nord cu SNDR, putem menționa, că documentul evaluat are un nivel redus de corelare cu principalele strategii naționale și internaționale de dezvoltare, precum *SND Strategia de Dezvoltare Națională (SND) „Moldova Europeană 2030”* și *Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (ODD)*.

Corelarea SNDR 2022-2028 și POR Nord 2022-2024 cu *SND „Moldova Europeană 2030”* este una redusă, inclusiv datorită faptului, că aceste documente au fost inițiate și elaborate până la aprobarea SND. Totuși, putem afirma că obiectivele și prioritățile stabilite în POR Nord au tangențe sau sânt corelate cu unele obiective din SND: *Obiectivul 1*. Creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților; *Obiectivul 2*. Îmbunătățirea condițiilor de trai; *Obiectivul 10*. Asigurarea unui mediu sănătos și sigur.

La rândul său, *ODD* răspunde provocărilor stabilite la nivel global pentru a rezolva problemele sociale și de mediu, în acest document fiind incluse 17 obiective de dezvoltare, care includ trei dimensiuni ale dezvoltării durabile: dimensiunea economică, dimensiunea socială, dimensiunea de mediu. În rezultat, obiectivele și prioritățile stabilite în POR Nord 2022-2024 și, respectiv, SNDR 2022-2028, sunt corelate sau au tangențe doar cu 5 ODD din cele 17 stabilite: *Obiectivul 6*. Apa curată și igiena; *Obiectivul 7*. Energie accesibilă și curată; *Obiectivul 8*. Muncă decentă și creștere economică; *Obiectivul 12*. Consum și producție responsabilă; *Obiectivul 13*. Acțiunea climatică.

În perioada de raportare, în anul 2022, a fost lansat *Programul „Satul European”*, finanțat din FNDRL și implementat de către ONDRL. În cadrul acestui Program, au fost realizate intervenții locale în sectorul AAS, care au avut ca scop sinergizarea proiectelor de dezvoltare locală cu cele de dezvoltare regională în scopul asigurării durabilității investițiilor anterioare din FNDRL și corelării cu proiectele de dezvoltare regionale planificate în acest sector. Sinergizarea menționată este orientată spre asigurarea unui grad mai avansat de acces al cetățenilor la serviciile publice de alimentare cu apă și sanitație, având în vedere posibilitatea conexiunii mai rapide a rețelelor magistrale de AAS cu cele locale.

Eficiența

Criteriul dat se referă la raționalitatea și efectul economic al utilizării resurselor financiare și umane alocate în procesul de implementare a politicii de dezvoltare regională pentru a transforma măsurile și acțiunile propuse în rezultate scontate.

În această perioadă contextul global și regional a influențat negativ capacitatea de finanțare a Bugetului de Stat. Crizele succesive, precum pandemia de Covid-19, criza energetică, și impactul invaziei militare a Ucrainei de către Federația Rusă, au redus semnificativ disponibilitatea resurselor financiare.

Pentru a face față acestei situații, MIDR a adoptat măsuri de ajustare a reglementărilor privind utilizarea fondurilor din FNDRL. Aceste ajustări s-au referit inclusiv la dezvoltarea unor instrumente specifice de finanțare, bazate pe concurs, destinate orașelor cu statut de pol de creștere în cadrul *Programului național de dezvoltare a orașelor – poli de creștere*.

Prin urmare, în perioada 2022-2024, implementarea Programului a fost marcată de o finanțare nesistemică, lipsind o susținere esențială din Bugetul de Stat. Aceasta s-a bazat în mare parte pe finanțări obținute prin concursuri de proiecte organizate în cadrul FNDRL, resurse mobilizate din bugetele autorităților publice locale și unele fonduri nesemnificative atrase din partea donatorilor externi.

În ceea ce privește eficiența cheltuielilor (cheltuieli per unitate de produs și rezultat), evaluarea acestora prezintă o dificultate considerabilă. Aceasta se datorează faptului că Programul a fost elaborat în mare parte pe baza unor costuri estimate, adesea în lipsa studiilor de fezabilitate și a documentațiilor de proiect detaliate. Mai mult decât atât, inflația costurilor, în special în ceea ce privește materialele și lucrările de construcție, a impus ajustarea estimărilor de costuri pentru multe dintre proiecte pe parcursul implementării.

Referitor la respectarea termenelor de implementare, la această etapă de evaluare putem concluziona, că acești termeni au fost respectați în procesul de implementare al proiectelor finanțate din FNDRL. Totodată, implementarea intervențiilor incluse în POR Nord a fost influențată semnificativ de insuficiența resurselor financiare pentru realizarea proiectelor planificate, precum și de succesul autorităților publice locale în accesarea resurselor financiare din FNDRL și de la donatori externi, prin competiții de proiecte.

Referitor la valorificarea resurselor financiare: în varianta inițială POR Nord 2022-2024 a inclus 34 proiecte în valoare totală de 829 417 009 MDL, dintre care 26 proiecte în valoare 542 595 641 MDL cu finanțare planificată din FNDRL și surse externe ale partenerilor externi, iar 8 proiecte în valoare de 286 821 368 MDL în căutare de fonduri. În rezultat, în această perioadă au fost implementate de către ADR Nord 25 proiecte în valoare totală de 508 494 868 MDL, iar 3 proiecte în sumă de 143 081 814 MDL sânt în proces de inițiere a implementării (*Figura 10, pag. 21*). Astfel, putem menționa faptul, că numărul de proiecte implementate / în proces de implementare și valoarea totală a acestora depășește valoarea proiectelor incluse în POR Nord cu finanțarea planificată din FNDRL și surse externe. Totodată, în perioada 2022-2024 accesarea surselor financiare pentru proiectele în căutare de fonduri, incluse în Program, a fost la un nivel extrem de redus, doar 1 proiect din cele 8 planificate, aflându-se în proces de implementare – *proiectul „Reabilitarea și adaptarea monumentului de arhitectură de importanță națională Casa Bodescu din mun. Bălți”*.

Situația menționată este cauzată de mai mulți factori, inclusiv și de faptul că APL din RDN nu dispun de capacități și sunt suficient pregătite pentru elaborarea cererilor de finanțare competitive și atragerea investițiilor externe. Spre exemplu, în cadrul etapei I a Apelului competitiv de proiecte de dezvoltare regională (ediția 2024), APL din RDN au depus 52 note conceptuale, comparativ cu 80 note conceptuale depuse în RD Centru (ambele regiuni sânt comparabile ca dimensiune). Această situație denotă, de asemenea, un grad redus de motivație în procesul de aplicare a instituțiilor beneficiare din RDN la concursurile de proiecte. În acest context, sunt necesare activități de dezvoltare a capacităților APL din regiune în dezvoltarea și managementul integrat al proiectelor.

Eficacitatea

În baza criteriului respectiv se identifică dacă politica de dezvoltare regională și-a atins obiectivele specifice, stabilite la etapa de planificare și programare. De asemenea, au fost analizate beneficiile tangibile generate de politica dată, măsura în care grupurile țintă au beneficiat în mod real din produsele sau serviciile generate, etc., în urma implementării POR Nord 2022-2024.

Odată cu crearea Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (MIDR), instituție guvernamentală, care a preluat responsabilitatea gestionării proiectelor investiționale în Republica Moldova, a apărut necesitatea și oportunitatea sinergizării unor fonduri naționale (de ex.: FNDRL, FNM, FEE), care gestionează proiecte de dezvoltare regională și locală. În acest context, s-a constatat, că tipologia proiectelor implementate în perioada precedentă este aproape similară, fiind necesară realizarea unei reorganizări a proceselor investiționale, asigurând astfel realizarea următoarelor obiective:

- Asigurarea unui management centralizat al proiectelor investiționale și a sinergizării intervențiilor de dezvoltare a teritoriului țării;
- Crearea unui mecanism instituțional unic pentru alocarea resurselor financiare pentru proiecte din domenii similare;
- Evitarea dublării funcțiilor administrației publice centrale în gestionarea proiectelor investiționale în domenii similare.

Ca urmare, în ultima perioadă, la nivelul central a fost realizată o delimitare mai clară a domeniilor, ce sunt finanțate din sursele fondurilor naționale. O excepție în acest sens constituie deocamdată sectorul AAS, proiectele din acest domeniu fiind finanțate atât din FNDRL, care este gestionat de către MIDR, precum și din Fondul Național de Mediu (FNM), gestionat de Ministerul Mediului (MM).

În anul 2022 MIDR a creat *Oficiul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală* (ONDRL), structură de nivel național, care are misiunea de a coordona și de a organiza activitățile orientate spre asigurarea implementării programelor și proiectelor în domeniile stabilite în Legea nr.27/2022 privind FNDRL. Unul dintre motivele creării ONDRL a constat în sinergizarea proiectelor de dezvoltare locală cu cele de dezvoltare regională în scopul asigurării durabilității investițiilor anterioare din FNDRL. Ca urmare, în perioada anilor 2022-2024 MIDR a lansat mai multe Programe de dezvoltare locală, precum „Satul European (ediția I – 2022)”, „Satul European Expres” (2023) și „Satul European (ediția II – 2024)”, care au fost implementate de ONDRL. Astfel, în cadrul *Programului „Satul European (ediția I – 2022)”*, până la momentul actual, în RDN au fost implementate 141 proiecte. În anul 2023, în cadrul *Programului „Satul European Expres”* în regiune au fost implementate 124 de proiecte. Totodată, proiectele selectate spre finanțare în cadrul *Programului „Satul European (ediția II – 2024)”* sânt la etapa de semnare a contractelor de finanțare.

Până la etapa actuală, din cele 42 de proiecte planificate în cadrul POR Nord 2022-2024, 18 au fost complet finalizate, 15 proiecte sunt în diverse stadii de implementare, iar 3 sânt în așteptarea finanțării, ceea ce subliniază dificultăți în mobilizarea resurselor necesare. Celelalte 6 proiecte nu au fost încă inițiate, indicând necesitatea unor măsuri urgente pentru a accelera procesul de identificare a surselor de finanțare. Aceste rezultate indică complexitatea gestionării proiectelor și subliniază importanța unei monitorizări continue.

Astfel, se poate menționa că, în perioada evaluată, 2022-2024, **42%** dintre proiectele planificate au fost finalizate, **36%** proiecte sânt în proces de implementare, **7%** au finanțarea identificată, iar **14%** sânt în căutare de fonduri.

Progresul înregistrat pe obiectivele POR Nord relevă un dezechilibru semnificativ de progres între Direcțiile prioritare 1.1 (Consolidarea rolului și funcțiilor orașelor în sporirea competitivității regiunii), 1.3 (Identificarea și promovarea specializării inteligente în regiune), 2.1 (Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare de bază la nivel regional) și 2,3 (Sprijinirea procesului de adaptare a

regiunii la schimbările climatice, prevenirea riscurilor și reziliența în fața dezastrelor), care *au un grad înalt de implementare a proiectelor*, pe de o parte, și Direcțiile prioritare 1.2 (Îmbunătățirea mediului antreprenorial în regiune) și 2.2 (Dezvoltarea infrastructurii de suport pentru afaceri), care *au un grad redus de implementare a proiectelor*, pe de altă parte.

Impactul

Prin prisma criteriului dat se analizează și evaluează măsura, în care politica dezvoltării regionale contribuie la atingerea obiectivelor de dezvoltare la un nivel mai înalt. Au fost analizate efectele sau beneficiile directe sau indirecte ale acestei politici raportate la situația generală a grupului țintă din regiune și problemele identificate.

În acest context, impactul implementării POR Nord poate fi raportat la diferite domenii, unde s-au efectuat intervenții semnificative în perioada anilor 2022-2024 în RDN.

- Proiectele implementate în municipiile Edineț și Soroca în calitate de *orașe – poli de creștere*, au fost orientate spre creșterea competitivității economice și dezvoltării durabile a acestora. În acest context, este important de menționat, că progresul înregistrat de municipiile beneficiare în ceea ce privește conformitatea cu criteriile minime pentru definirea unui oraș ca pol de creștere se datorează doar parțial implementării *Programului Național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere*. O parte semnificativă a acestor progrese poate fi atribuită eforturilor complementare realizate de autoritățile publice locale, în parteneriat cu diferiți parteneri de dezvoltare, inclusiv prin finanțare din Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală (FNDRL). Astfel, succesul în atingerea indicatorilor stabiliți în program este rezultatul unei colaborări strânse între sectorul public și partenerii internaționali, care au contribuit substanțial la dezvoltarea infrastructurii și la îmbunătățirea serviciilor în aceste municipii.
- Proiectele de *Revitalizare urbană* implementate au fost orientate spre realizarea coeziunii teritoriale și dezvoltarea infrastructurii publice în orașele din regiune, demonstrând rezultate vizibile în zonele de revitalizare. Este de menționat, că la baza finanțării proiectelor de revitalizare urbană acceptate spre finanțare în anul 2022 a existat o sinergie între FNDRL și Polish AID, gestionat de Solidarity Fund PL în Moldova. În rezultatul intervențiilor, aceste zone defavorizate au devenit mult mai atractive, fiind asigurate condiții bune pentru odihnă, recreere, activități sportive, dar și pentru activități educaționale (în cazul renovării instituțiilor de învățământ). Aceste intervenții constituie niște modele pozitive, care pot fi preluate și replicate în alte sectoare ale localităților urbane din regiune, prin atragerea resurselor externe în cadrul programelor sinergizate cu FNDRL, dar și valorificarea mai eficientă a resurselor locale.
- În domeniul *Sporirii atractivității turistice* au fost implementate doar două proiecte, în cadrul cărora au fost renovate Muzeele de Istorie și Etnografie din municipiile Bălți și Soroca. Impactul acestor proiecte este demonstrat în primul rând de asigurarea unor condiții optime necesare pentru păstrarea obiectelor istorice, care fac parte din patrimoniul istoric și etnografic al acestora, dar și creșterea a numărului de vizitatori în ultimii doi ani. De asemenea, în urma includerii acestor muzee în circuitele turistice de nivel regional, va spori atractivitatea și interesul din partea vizitatorilor și turiștilor. În acest context, este de remarcat faptul, că *evaluarea PRS în domeniul atractivității turistice* a conturat unele probleme și concluzii, care trebuie luate în considerare în perioada următoare. Astfel, gradul de realizare a intervențiilor planificate în PRS este de circa

28%, dintre care 26% sunt realizate din surse naționale, iar circa 2% din surse externe. În concluzie, putem menționa, că insuficiența surselor financiare alocate pentru dezvoltarea turismului din fondurile naționale reprezintă principala cauză privind nivelul redus al indicatorilor planificați în PRS în domeniul sporirii atractivității turistice până în anul 2023. Totodată, identificarea surselor externe este un exercițiu complicat pentru APL din regiune, care se confruntă cu insuficiența specialiștilor calificați și, în genere, cu lipsa de cadre. Având în vedere și problemele generate de dezvoltarea industriei turistice, cu care se confruntă turiștii, rezidenții locali și managerii de diferite niveluri, este necesară orientarea spre un nou concept de dezvoltare a domeniului – turismul durabil.

- Domeniul *AAS* poate fi considerat drept unul dintre pilonii fundamentali pentru dezvoltarea socio-economică a regiunii. Proiectele de AAS, implementate în regiune au un impact major și direct asupra locuitorilor, care este unul pozitiv datorită asigurării accesului la sursele de apă potabilă și rețelele de canalizare. Ținând cont de rezultatele atinse, putem afirma că asigurarea sănătății și creșterea calității vieții beneficiarilor proiectelor de AAS este punctul culminant a ceea ce reprezintă impactul acestor intervenții. Accesul la serviciul de alimentare cu apă potabilă de calitate va spori nivelul de trai al cetățenilor și va asigura beneficii de sănătate durabile. Ca impact pe termen mediu, se așteaptă diminuarea nivelului de morbiditate a cetățenilor, cauzat de utilizarea apei din fântânile de mină, care este preponderent poluată. Un alt impact ține de oportunitățile de dezvoltare pentru afaceri și îmbunătățirea economiei locale în comunitățile din regiune, asigurate cu servicii de alimentare cu apă. În acest context, este de menționat faptul, că *evaluarea PRS în domeniul AAS* a scos în evidență mai multe probleme existente în acest sector. Deși sectorul AAS este considerat drept unul prioritar pentru dezvoltarea regională și locală, totuși investițiile disponibile și realizate sunt net inferioare necesităților acestui domeniu. Astfel, insuficiența resurselor financiare interne reprezintă principalul motiv pentru atingerea la un nivel redus a indicatorilor planificați în PRS în domeniul AAC. Identificarea surselor externe reprezintă deocamdată un exercițiu dificil pentru APL din regiune, care se confruntă cu insuficiența specialiștilor calificați în atragerea și valorificarea fondurilor. Prin urmare, instruirea angajaților în accesarea fondurilor naționale și externe ar fi o direcție prioritară pentru angajații APL și operatorii de servicii AAC.
- În domeniul *Dezvoltării infrastructurii de suport pentru afaceri* a fost implementat un singur proiect, care a vizat modernizarea și dezvoltarea capacităților Incubatorului de afaceri din Soroca prin crearea Rețelei de Laboratoare Antreprenoriale (PLA). Serviciile create de către PLA vor duce la valorificarea și dezvoltarea infrastructurii de afaceri, identificarea și comercializarea unor noi idei de afaceri, care la rândul său, vor spori productivitatea și vor contribui la prosperitatea RDN. De programele elaborate în cadrul proiectului se vor putea ghida în activitățile sale și alte Incubatoare de afaceri, din RDN și din alte regiuni, care vor putea prelua exemplele de bune practici realizate în cadrul proiectului dat.
- În domeniul *Eficienței energetice* în anul 2022 au fost finalizate 2 proiecte finanțate din fondurile UE prin intermediul GIZ. În urma implementării acestor proiecte, care au vizat renovarea și eficientizarea energetică a edificiilor instituțiilor educaționale din mun. Bălți și s. Flămânzeni (r-l Sîngerei) au fost create condiții optime pentru procesul educațional și confortul necesar al elevilor din aceste instituții. Impactul acestor intervenții complexe demonstrează o îmbunătățire a calității studiilor și sporirea nivelului de cunoștințe al elevilor din aceste instituții educaționale.

De asemenea, aceste proiecte pot servi drept modele de succes pentru alte instituții educaționale din regiune.

Durabilitatea

Acest criteriu prevede efectuarea unei analize, care să demonstreze, dacă beneficiile și rezultatele pozitive ale politicii de dezvoltare regională pot să se mențină sau să se dezvolte mai departe la nivel de sector și regiune după finalizarea implementării POR Nord. De asemenea, se analizează existența sau generarea efectului multiplicator al intervenției date asupra unui sector anumit sau a altor sectoare, regiuni, localități.

Evaluarea programului relevă o serie de concluzii esențiale în ceea ce privește durabilitatea acestuia, mai ales în contextul actual, marcat de multiple crize și provocări, cu care se confruntă Republica Moldova. Durabilitatea programului este influențată de insuficiența resurselor financiare disponibile în Bugetul de stat în raport cu necesitățile financiare pentru implementarea intervențiilor planificate în cadrul direcțiilor prioritare stabilite în SNDR și POR Nord.

Urmare a implementării proiectelor de dezvoltare regională, durabilitatea financiară a fost și este asigurată în continuare prin intermediul politicilor locale de identificare a noilor surse de finanțare. Totodată, pentru întreținerea în stare bună a infrastructurii dezvoltate în cadrul proiectelor realizate este necesară planificarea și alocarea resurselor financiare și materiale din bugetele locale ale APL beneficiare. În acest sens, la recomandarea ADR Nord, în cadrul fiecărui proiect regional implementat a fost elaborat câte un *Plan de acțiuni privind asigurarea durabilității proiectului*, care este realizat de către APL, beneficiarul investiției. Spre exemplu, în sectorul AAS, resursele necesare pentru întreținerea rețelelor dezvoltate după investiție sunt prevăzute în bugetul local, asigurând astfel sustenabilitatea proiectului. De asemenea, APL beneficiare urmează să întreprindă și în continuare acțiuni, orientate spre identificarea și accesarea noilor fonduri pentru dezvoltarea și amplificarea rezultatelor proiectelor implementate. Ca rezultat, APL beneficiare raportează anual privitor la realizarea activităților incluse în Planul de acțiuni privind asigurarea durabilității proiectului. În cazurile, când în perioada post-implementare sau de asigurare a durabilității apar situații neprevăzute sau neconcordanțe în administrarea bunurilor create în cadrul proiectelor implementate, ADR Nord se implică în organizarea întrunirii factorilor cheie pentru înlăturarea obiecțiilor apărute.

Evaluarea relevă și faptul că durabilitatea acțiunilor programului, în special pe dimensiunile de infrastructură, mediu și socială, este susținută de implementarea proiectelor de AAS, revitalizare și dezvoltare urbană, care au contribuit la îmbunătățirea accesului la serviciile de alimentare cu apă potabilă și asigurarea unui confort pentru locuitorii din localitățile urbane. Totuși, dimensiunea economică rămâne sub așteptări, realizările în acest domeniu fiind insuficiente în raport cu obiectivele stabilite. Această situație sugerează o nevoie urgentă de prioritizare a investițiilor economice pentru a asigura sustenabilitatea pe termen lung și pentru a crea un impact durabil în dezvoltarea economică și socială a regiunii.

De asemenea, consolidarea capacităților instituționale și financiare ale APL, precum și o mai mare implicare a partenerilor de dezvoltare în susținerea proiectelor de dezvoltare regională, sunt esențiale pentru succesul pe termen lung al intervențiilor planificate, care au potențialul de a transforma RDN într-o regiune competitivă și sustenabilă.

VII. RISCURI ȘI PROVOCĂRI

Riscurile specifice implementării POR Nord 2022-2024 pot fi divizate în câteva categorii principale: a) riscuri politice și juridice; b) instituționale; c) financiare, d) economice și sociale.

Riscurile interne, la rândul său, trebuie luate în considerație la nivelul regional (ADR) și local (APL II, APL I, populația, etc.), în timp ce riscurile externe sânt adresate la nivel național (ministerele de resort), precum și cel internațional (parteneri de dezvoltare, programe de finanțare).

Cele mai mari riscuri în procesul de implementare al POR Nord sunt asociate cu situația socio-economică și financiară dificilă. Constrângerile și riscurile socio-economice specifice majore, se referă la emigrarea populației însoțită de ratele scăzute de fertilitate, care duc la scăderea numărului de populație și îmbătrânirea ei.

O altă constrângere, care a influențat negativ procesul de monitorizare și evaluare eficientă a procesului de implementare al POR Nord, a reprezentat calitatea și disponibilitatea redusă a datelor statistice din sursele oficiale.

Un alt risc, care a avut efecte negative în procesul de implementare a proiectelor de dezvoltare regională, a constituit calitatea slabă a documentației de proiect, care a necesitat revizuirii a lucrărilor planificate. Totodată, procedurile repetate de achiziții publice în cadrul unor proiecte, a generat întârzieri serioase în procesul de implementare a proiectelor.

Problema cea mai evidentă ce ține implementarea POR Nord rămâne a fi problema finanțării proiectelor de dezvoltare regională din surse interne și externe. Totodată, o altă provocare este reprezentată de capacitatea de absorbție a surselor financiare la nivel local. Acestea sunt provocările pentru care trebuie prevăzute soluții în perioada următoare de planificare. Totodată, situația este influențată și de nivelul de coordonare între ministerele și departamentele, responsabile de diferite domenii de dezvoltare. Prin urmare, în perspectiva alocării sporite a finanțării externe pentru implementarea proiectelor (în special din fondurile UE), sunt necesare îmbunătățiri instituționale semnificative la nivelul central și regional.

În concluzie, este de menționat, că cea mai mare provocare pentru atingerea obiectivelor propuse în POR Nord 2022-2024 reprezintă faptul, că în domeniul dezvoltării regionale este o mare insuficiență de finanțare. În acest context, putem menționa, că sursele atribuite din FNDRL pentru implementarea proiectelor de dezvoltare regională în RDN au fost în descreștere în perioada anilor 2022-2024: **85 377 257 MDL** – în anul 2022, **76 927 312 MDL** – în anul 2023, **73 049 325 MDL** – în anul 2024.

Astfel, banii alocați anual din bugetul public național sunt net inferiori necesităților de intervenție în domeniile prioritare de dezvoltare, care sânt estimate, conform strategiilor și programelor sectoriale, la sute de milioane de euro. Prin urmare, există necesitatea de reevaluare a modului de finanțare al proiectelor de dezvoltare regională și eficientizarea alocărilor bugetare, astfel încât sursele financiare să îmbunătățească considerabil condițiile de viață ale populației din RDN.

În cadrul apelului competitiv de proiectele de dezvoltare regională (ediția 2024) pentru prima dată a fost testată și aplicată depunerea proiectelor on-line, în format electronic, fiind utilizat *Sistemul Informațional de gestionare a proiectelor de dezvoltare regională și locală* (SI GPDR), disponibil pe platforma <https://mrdp.midr.gov.md/>. În cadrul procesului de aplicare a notelor conceptuale (etapa I a concursului) au apărut mai multe probleme de ordin tehnic, care au creat unele impedimente pentru aplicanți. În aceste situații a fost necesară intervenția echipei de experți, care au creat sistemul informațional, pentru acordarea suportului necesar tehnic și plasarea integrală a informației despre

proiecte. Astfel, pentru a evita astfel de situații în viitor, este necesară dezvoltarea și îmbunătățirea funcționalității acestui sistem informațional.

De asemenea, o provocare majoră, care a influențat negativ dezvoltarea socio-economică a țării, reprezintă războiul din Ucraina, care a afectat în mare parte rețelele logistice de aprovizionare și a sporit considerabil nivelul inflației, în special în anul 2022.

VIII. BUNE PRACTICI ȘI LECȚII ÎNVĂȚATE

Bunele practici reprezintă în primul rând rezultatele și impactul proiectelor implementate în RDN în perioada 2022-2024. Această experiență pozitivă se referă la mai multe domenii prioritare, precum alimentare cu apă și sanitație (AAS), revitalizare urbană (RU), eficiență energetică (EE), dar și la proiecte de tip „soft”, implementate de ADR Nord.

- Astfel, în domeniul EE, proiectul „Sporirea eficienței energetice a Gimnaziului „Iurie Bodiu” din satul Flămânzeni, raionul Sîngerei” a vizat obiectivul de eficientizare energetică a clădirii gimnaziului, cu suportul financiar acordat din sursele UE prin intermediul Agenției de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ). În cadrul acestui proiect au fost realizate 15 măsuri investiționale, în urma cărora clădirea a fost eficientizată energetic și asigurată cu energie regenerabilă, încăperile au fost asigurate cu sistem de ventilare și anti-incendiu, a fost modernizată și dotată bucătăria, instalat inventarul sanitar, a fost amenajată calea de acces pentru persoanele cu dizabilități, etc. În urma acestor intervenții, au fost create condiții optime de educație și un mediu de studii confortabil pentru 330 elevi. Astăzi Gimnaziul „Iurie Bodiu” din satul Flămânzeni, raionul Sîngerei reprezintă un model de instituție de învățământ, care întrunește toate condițiile necesare pentru un proces educațional de nivel înalt. Acest model de succes poate fi replicat la nivel regional în cadrul altor instituții educaționale, în cazul când vor fi accesate surse financiare necesare.
- În domeniul AAS, proiectul „Construcția stației de epurare regionale și extinderea rețelelor de canalizare în or. Florești” a avut ca obiectiv general crearea condițiilor epurării apelor uzate în orașul Florești și localităților proxime, favorizând parcursul regionalizării serviciului public de canalizare la nivel intercomunitar. În cadrul proiectului a fost construită o stație de epurare modernă în baza cu aplicarea ultimelor tehnologii moderne din acest domeniu. La momentul actual la stația de epurare este conectat orașul Florești, însă în perspectivă și alte localități în calitate de beneficiari vor fi conectate la sistemul de sanitație creat în urma unor investiții suplimentare.
- În domeniul RU, proiectul „Sîngerei – orașul incluziunii teritoriale – etapa I” a avut ca scop modernizarea orașului Sîngerei prin realizarea coeziunii teritoriale și dezvoltarea infrastructurii publice. În cadrul acestui proiect, finalizat în anul 2022, pe teritoriul unei zone neamenajate și degradate au fost realizate lucrări de amenajare și construcție-montaj: amenajarea căilor de acces și a trotuarelor, construcția a 4 locuri de joacă pentru copii, construcția a 3 locuri de fitness, construcția a 2 stadioane de mini-fotbal, amenajarea unui scuar. Urmare a acestor intervenții, orașul Sîngerei va deveni mai atractiv locuitori, antreprenori, investitori și vizitatori. Totodată, în acest sectorul al orașului au fost create condiții optime pentru odihnă, recreere și activități sportive, atât pentru copii, cât și pentru maturi. Realizarea lucrărilor de modernizare a infrastructurii, a căilor de acces și a iluminatului stradal a sporit nivelul de satisfacție și siguranță al locuitorilor din regiune dar și din întregul oraș. În anul 2024, a început implementarea celui

de-al doilea proiect de revitalizare urbană din oraș – „Sîngerei – orașul incluziunii teritoriale – etapa I”. Acest proiect este o continuitate proiectului precedent și prevede extinderea și zonei de revitalizare urbană. Intervențiile de bază planificate includ activități de amenajare a noilor zone de recreere, construcția unor complexe sportive multifuncționale, amenajarea căilor de acces, instalarea stațiilor de așteptare, instalarea băncilor și a elementelor de joacă pentru copii, etc. Proiectele de revitalizare implementate în orașul Sîngerei pot servi drept un model reușit pentru alte localități urbane din regiune, care să asigure atractivitatea și condițiile necesare de confort urban în orașele din regiune.

- Proiectul „Planificare SMART în domeniul managementului apelor”, implementat de ADR Nord în anul 2022 a urmărit ca obiectiv crearea cadrului de planificare necesar pentru atragerea investițiilor în sectorul AAC și planificarea eficientă a resurselor pentru a asigura accesul echitabil la servicii calitative de apă și canalizare. În cadrul acestui proiect au fost realizate câteva activități de bază: a) elaborarea a 3 Capitole „Alimentare cu apă și canalizare” din cadrul Strategiilor de Dezvoltare Socio-Economică (SDSE) a raioanelor Briceni, Sîngerei și Glodeni; b) activități de informare și sensibilizare a elevilor din raioanele menționate privitor la utilizarea rațională a resurselor acvatice; c) asigurarea accesului sporit la apă de calitate pentru beneficiarii centrelor comunitare și a instituțiilor de învățământ prin procurarea echipamentelor de filtrare a și încălzire a apei. În perspectivă pe termen mediu, proiectul va avea impact asupra vieții socio-economice a raioanelor Sîngerei, Briceni și Glodeni în ceea ce privește sporirea accesului la apă potabilă de calitate, o gamă mai largă de activități agricole și neagricole (diversificare economică), dezvoltarea turismului datorită accesului la AAC și facilități necesare în toate domeniile de activitate datorită valorificării investițiilor în acest domeniu.
- Apelul pe listă a proiectelor de dezvoltare regională din domeniul AAS, lansat în anul 2023 a avut ca scop înlăturarea problemele din sectorul AAS prin dezvoltarea rețelilor magistrale de apeduct din sursele de apă de suprafață și dezvoltarea sistemelor de sanitație performante. În acest context, în anul 2024, ADR Nord a elaborat/actualizat și depus 6 proiecte, dintre care 3 proiecte sunt la etapa de finanțare, iar 3 proiecte sunt în căutare de fonduri.
- În scopul sinergizării proiectelor de dezvoltare locală cu proiectele de dezvoltare regională, la solicitarea ONDRL, ADR Nord a examinat proiectele depuse în cadrul Programelor „Satul European (ediția I - 2022)”, „Satul European (ediția II - 2024)” și „Extinderea grupelor de creșă publice”, privitor la corelarea proiectelor de dezvoltare locală cu politicile de dezvoltare regională. În acest sens, ADR Nord a analizat și avizat 184 proiecte de dezvoltare locală din cadrul programului „Satul European (ediția I - 2022)”, 227 proiecte din cadrul programului „Satul European (ediția II - 2024)” și 9 proiecte din cadrul Programului „Extinderea grupelor de creșă publice” (în total – 420 de proiecte avizate).

Lecțiile învățate se referă la suportul acordat pentru consolidarea capacităților APL, colaborarea cu stakeholderii și partenerii externi în procesul de planificare, procesul de colectare a datelor și indicatorilor, realizarea procesului de achiziții publice, implementarea proiectelor de dezvoltare regională, experiența acumulată de ADR Nord în procesul de evaluare al POR Nord.

- Acordarea de către ADR Nord a asistenței informaționale și metodologice APL în vederea consolidării capacităților și instruirii persoanelor responsabile este un proces efektiv în vederea îmbunătățirii calității procesului de planificare și implementare a proiectelor și minimizării erorilor aferente. Implicarea părților interesate de la începutul proiectului este cheia unei

implementări eficiente a activităților planificate. Pentru a obține rezultatele dorite într-un domeniu foarte tehnic și specific, este indispensabilă implicarea experților și a părților interesate în procesul de planificare și implementare a proiectelor de infrastructură la scară largă.

- Colaborarea cu toți actorii implicați în procesul de elaborare și actualizare a politicilor naționale, regionale și locale, inclusiv în domeniul dezvoltării urbane, revitalizare economică și socială a orașelor generează rezultate pozitive. Implicarea partenerilor externi în procesul de dezvoltare regională și cofinanțarea proiectelor produce efecte benefice.
- În *procesul de achiziții publice* sunt relevante următoarele lecții învățate:
 - Solicitarea de clarificări de la ofertanții, care urmează să fie descalificați, este utilă în procesul de contestații, deoarece autoritatea contractantă demonstrează, că a examinat minuțios din toate punctele de vedere ofertele;
 - În cadrul procedurilor de achiziții este rațional de nu adăuga în documentația de atribuire cerințe suplimentare față de ofertanți, deoarece cerințele minime stabilite de cadrul normativ sunt complexe;
 - Pentru a nu tergiversa implementarea proiectelor este optim de a contracta loturile, care nu sunt contestate din cadrul aceleiași licitații, fără de a aștepta decizia ANSC pentru loturile care sunt subiectul contestației;
 - Pentru servicii de supraveghere tehnică de valoare mică și din domenii specializate (cum sunt lucrările la rețele electrice) este optim de contracta direct responsabilii tehnici, deoarece în cadrul licitațiilor la asemenea obiecte nu sunt prezentate oferte.
- În *procesul de implementare a proiectelor de infrastructură* sunt relevante următoarele lecții învățate, ce vor fi luate în considerare în cadrul viitoarelor proiecte și intervenții:
 - Extinderile repetate a perioadelor de execuție a lucrărilor în cazul unor companii fără capacitate și credibilitate nu soluționează riscurile de nerealizare a proiectului, ci induc costuri financiare sporite și termeni temporali depășiți. Rezilierea contractului și contractarea altei companii s-a dovedit a fi cea mai bună soluție în cazul proiectului de EE din mun. Bălți;
 - Insuficiența personalului calificat și a resurselor financiare din cadrul APL beneficiare contribuie la deteriorarea în termeni scurți a echipamentelor instalate, punând în pericol investiția realizată. Informarea APL beneficiare despre necesitatea întreținerii ulterioare a investițiilor este esențială pentru evitarea situațiilor descrise;
 - Unele companii de proiectare trebuie sancționate prin mecanisme create în acest sens în dependență de calitatea proastă a proiectelor tehnice de execuție;
 - Acceptarea spre execuție a documentației tehnice propusă de beneficiar cu erori sau incompletă contribuie la o implementare defectuoasă a proiectului și execuția întârziată a lucrărilor de construcție;
 - Ambiguitatea în definirea obiectivelor clare în Cererile de finanțare contribuie la obținerea pe final de proiect a unor indicatori ce nu au fost incluși inițial;
 - Motivația redusă a unor reprezentanți ai APL beneficiare de rezultatele proiectelor obținute în urma implementării acestora contribuie la apariția unor riscuri ce țin de durabilitatea investițiilor;

- Recurgerea la metode și soluții tehnice conforme standardelor Uniunii Europene în implementarea proiectelor de infrastructură (de ex. proiectele de AAS din or. Edineț și Drochia finanțate din sursele UE).
- În perioada de referință, ADR Nord a preluat bune practici de la partenerii de dezvoltare din UE în domeniul dezvoltării regionale. Totuși, pilotarea acestor bune practici a demonstrat necesitatea adaptării acestora la contextul și necesitățile locale din Republica Moldova, astfel încât aceste bune practici să fie accesibile, eficiente și sustenabile pentru comunitățile mici și mijlocii din RDN.
- În procesul de elaborare a cererilor de finanțare, ideile trebuie să fie consultate cu părțile interesate pentru a minimiza riscurile în procesul de implementare al proiectelor.
- Procesul de colectare a datelor și indicatorilor trebuie să se desfășoare cu alocare suficientă de timp, resurse adecvate și instrumente eficiente în acest sens, iar exercițiul de planificare strategică trebuie sincronizat cu perioada de planificare bugetare pentru anul următor în vederea reflectării priorităților investiționale.
- Raportul de evaluare al POR Nord 2022-2024 în calitate de document strategic regional a fost pentru prima dată elaborat de ADR Nord, ceea ce constituie o experiență nouă și utilă pentru Agenție în perspectiva elaborării și evaluării altor documente de planificare și programare la nivel regional. Raportul de evaluare al POR Nord 2022-2024 a fost elaborat în baza unei metodologii bine stabilite și în conformitate cu actele normative cu privire la regulile de elaborare și cerințele unificate față de documentele de politici din Republica Moldova, având ca bază acte normative și documente de planificare complexe:
- *Ghidul metodologic pentru evaluarea intermediară și ex-post a politicilor publice*, elaborat în anul 2022 cu suportul financiar al Ministerului Federal German pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (BMZ) prin intermediul GIZ;
- *Instrucțiunea privind monitorizarea și evaluarea implementării proiectelor de dezvoltare regională*, aprobată prin Ordinul MADRM nr. 149 din 23.07.2021;
- *Programul Național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere în Republica Moldova 2021-2025*, aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 916 din 16 decembrie 2020.

Ca urmare, metodologia utilizată poate fi aplicată în continuare pentru evaluarea documentelor de politici și de planificare.

IX. CONCLUZII

- Dezvoltarea regională în Republica Moldova se articulează în contextul instituționalizării relațiilor cu Uniunea Europeană, în timp ce Legea nr. 438-XVI din 28.12.2006 privind dezvoltarea regională, precum și planificarea strategică națională și regională, transpun parțial obiectivele, practicile și mecanismele politicii europene de coeziune în practica legală și instituțională națională.
- Dezvoltarea regională în RDN a devenit o politică publică eficientă, inclusiv datorită susținerii din partea partenerilor de dezvoltare ai Republicii Moldova. Conceperea și implementarea POR Nord 2022-2024 a contribuit în mod semnificativ la instituirea noii paradigme de dezvoltare regională în Republica Moldova, bazată pe sporirea competitivității regionale, pe utilizarea mai

bună a potențialului celor mai importante zone urbane cu impact asupra creșterii ocupării forței de muncă și stimulării dezvoltării economice.

- Realizarea politicii de dezvoltare regională în RDN a presupus un efort conjugat al MIDR, ADR Nord, CRD Nord și APL, care au beneficiat în toată perioada de implementare a politicii de o serie de proiecte și activități de consolidare a capacităților. Rolul principal al dezvoltării regionale în RDN î-i revine ADR Nord, instituție publică cu personalitate juridică în subordinea MIDR.
- CRD Nord a adoptat POR Nord 2022-2024 și celelalte documente de planificare regională, promovând includerea proiectelor din RDN în DUP 2022-2024. După ce proiectele au fost incluse spre finanțare din FNDRL, CRD Nord și-a redus activitatea în special la adoptarea deciziilor și documentelor elaborate de către ADR Nord, în cadrul ședințelor trimestriale. Fiind o instituție deliberativă fără personalitate juridică și fără un buget propriu, CRD Nord a fost mai puțin activ în raport cu realizarea obiectivelor POR Nord.
- POR Nord 2022-2024 este conform în raport cu SNDR 2022-2028 și planificarea strategică națională. POR Nord conține obiectivele SNDR, formulate pentru nivelul regional.
- Totodată, indicatorii SNDR 2022-2028 nu sânt în corelare clară cu indicatorii stabiliți în strategiile naționale, precum Strategia Națională de Dezvoltare (SND) „Moldova Europeană 2030”, acest fapt demonstrând o incoerență în procesul de planificare la nivel național.
- Implementarea POR Nord a fost pusă în sarcina ADR Nord, activitatea fiind coordonată de MIDR. Totodată, ADR Nord a fost responsabilă de implementarea programului de dezvoltare regională cu resurse financiare limitate. Astfel, FNDRL a fost practic principala sursă de finanțare a proiectelor incluse în POR 2022-2024 și DUP 2022-2024, realizarea cărora este responsabilitatea ADR Nord și MIDR.
- La nivel național, deocamdată, nu există o finanțare sistemică a domeniilor de bază a dezvoltării regionale, bazată pe predictibilitate pentru o perioadă bine definită, cel puțin pe termen mediu.
- Deși Sistemul Informațional de gestionare a proiectelor de dezvoltare regională și locală (SI GPDL) a fost creat ca o platformă multifuncțională, care să asigure un proces de management eficient în variantă electronică a proiectelor de dezvoltare regională și locală, totuși la momentul actual acest sistem mai necesită intervenții suplimentare pentru a îmbunătăți funcționalitatea lui.
- În anul 2024 ADR Nord a colectat date de la APL de nivelul II privind indicatorii formulați în DUP și proiectele realizate în regiune, finanțate din alte surse decât FNDRL. Drept consecință, ADR Nord dedică o bună parte din activitate elaborării de rapoarte, dar raportarea este aproape exclusivă pe realizarea proiectelor incluse în POR și DUP, finanțate prin FNDRL, cuantificând doar indicatorii operaționali (outputs).
- În perioada 2022-2024 ADR Nord a implementat / implementează 35 proiecte în vederea realizării măsurilor și obiectivelor POR Nord, majoritatea fiind finalizate, dintre care 28 proiecte repartizate pe prioritățile POR Nord și programele conexe, plus 7 proiecte de consolidare a capacităților și promovarea RDN. Dintre proiectele implementate, 24 au fost finanțate prin FNDRL, 4 finanțate de către UE prin intermediul GIZ, iar 7 proiecte „soft” au fost finanțate din sursele partenerilor de dezvoltare externi (surse UE, Guvernul Germaniei, Guvernul Poloniei, People in Need, PNUD).
- Prin intermediul FNDRL, în perioada 2022-2024, pentru proiectele de dezvoltare regională au fost investite cca **180** milioane MDL, iar indicatorii operaționali și de rezultat existenți

demonstrează, că FNDRL este unul dintre cele mai eficiente fonduri publice din Republica Moldova. Totodată, din sursele UE, în această perioadă au fost investite circa **143** milioane MDL.

- Este de menționat faptul, că în perioada 2022-2024 din FNDRL au fost finanțate **265** proiecte de dezvoltare locală din cadrul Programelor „Satul European” (ediția I – 2022) și „Satul European Expres” (ediția 2023). Astfel, valoarea totală a proiectelor de dezvoltare locală finanțate până la etapa actuală este de circa **505** milioane MDL.
- Majoritatea proiectelor implementate în RDN în perioada 2022-2024 au vizat reabilitarea infrastructurii fizice (sisteme AAS), exprimând necesitățile regionale de investiții în infrastructura fizică, dar și proiecte de dezvoltare urbană și revitalizare urbană.
- Absoluta majoritate a APL din regiune nu dispun de specialiști calificați în domeniul dezvoltării și managementului proiectelor, iar această situație influențează în mod negativ nivelul de aplicare și calitatea proiectelor depuse în cadrul concursurilor de proiecte de dezvoltare regională.
- Insuficiența companiilor de proiectare și capacitatea redusă a acestora de a pregăti documentație de proiect calitativă creează impedimente serioase în procesul de implementare al proiectelor de dezvoltare regională.
- Datele statistice oficiale disponibile nu permit deocamdată evaluarea amplă a realizării obiectivelor stabilite în POR Nord 2022-2024, inclusiv din cauza incoerenței între planificare strategică și finanțare. Biroul Național de Statistică (BNS) publică Statistica Teritorială, dar aceasta nu cuprinde toți indicatorii de bază pentru politica de dezvoltare regională.
- Impactul dezvoltării regionale în raioanele din nordul țării și investițiilor financiare conexe politicii de dezvoltare regională solicită date agregate pe RDN și urmează să fie evaluat în perspectivă de termen mediu și lung. Lipsa unor rezultate scontate și a indicatorilor cuantificabili fac dificilă evaluarea impactului fiecărei priorități în parte și a POR Nord 2022-2024 în ansamblu asupra dezvoltării echilibrate a RDN.
- Datele agregate pe RDN relevante, publicate de către BNS, confirmă impactul pozitiv al politicii de dezvoltare regională, fie grație contribuției directe a proiectelor realizate, fie ca măsuri externe sau indirecte asupra realizării țintelor impactului. Există o dinamică pozitivă la dotarea locuințelor cu sisteme de apă și canalizare, transportul rutier de mărfuri s-a redus de la 13 183,4 mii tone în 2021 până la 10 835, 5 mii tone în anul 2023, ce constituie o reducere de **17,81%**. Valoarea producției fabricate în RDN este în creștere, de la 16 044,7 mil. lei în 2021 până la 19 281,7 mil. lei (o creștere de **20,18%**). Rata de ocupare a forței de muncă cunoaște o dinamică pozitivă – de la 43.3% în anul 2021 până la 47% în anul 2023, ce constituie o creștere de **8,55%**. Veniturile populației au crescut de la 3045,80 lei/lună/pers. în anul 2021 până la 4010,50 lei/lună/pers. în anul 2023, sporul fiind de **31,67%**. De asemenea, în creștere este și consumul gospodăriilor casnice. Totodată, rata șomajului în RDN a crescut de la 3,8% în anul 2021 până la 4,7 % în anul 2023.
- Majoritatea orașelor din RDN se confruntă cu probleme majore legate de spații nevalorificate și degradate, infrastructura învechită sau uneori inexistentă în unele zone, spații verzi insuficiente precum și alte probleme de ordin socio-economic, urbanism și amenajarea teritoriului. În perioada 2022-2024 intervențiile aferente acestei direcții prioritare au fost axate pe rezolvarea problemelor menționate. În acest context, prin intermediul *Programelor de Revitalizare Urbană* (PRU) ale orașelor, în RDN au fost implementate 4 proiecte de revitalizare urbană, iar 4 proiecte

sunt în proces de implementare. Aceste proiecte au avut drept scop îmbunătățirea calității vieții locuitorilor orașelor și diminuarea discrepanțelor de dezvoltare dintre diferite zone urbane.

- Evaluarea *Programului Național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere* subliniază că dezvoltarea capacităților instituționale la nivel local și central este crucială pentru succesul pe termen lung al programului. Administrațiile publice locale au reușit să creeze *Unități de Implementare a Programului* (UIP), însă aceste structuri sunt fragile și adesea subdimensionate, fiind compuse din echipe reduse numeric, care funcționează la capacitate maximă. Stabilitatea angajaților din UIP-uri a fost relativ ridicată, ceea ce a contribuit la o implementare mai consistentă la nivel local. Totuși, fluctuația aproape totală a personalului din cadrul subdiviziunilor de profil ale autorităților publice centrale în perioada evaluată a avut un impact negativ asupra capacității de coordonare și implementare a programului. Aceste schimbări frecvente de personal și lipsa unor mecanisme instituționalizate și formalizate în cadrul autorităților centrale reprezintă un risc major pentru durabilitatea programului și capacitatea acestuia de a genera beneficii pe termen lung.
- Urmare a aprobării la începutul anului 2024 a *Programului Național de accelerare a dezvoltării mun. Bălți în calitate de pol de dezvoltare pentru anii 2024-2028*, în luna septembrie 2024 Consiliul municipal Bălți a aprobat crearea și componența *Unității Consolidate de Dezvoltare Urbană* (UCDU), care va avea rolul de unitate de implementare a acestui program. În perioada următoare sunt necesare activități orientate spre consolidarea capacităților echipei UCDU în scopul implementării cât mai eficiente a Programului.
- În RDN au fost elaborate 11 *Programe de Revitalizare Urbană* (PRU), dintre care 4 PRU au fost elaborate în perioada 2022-2024. Totodată, nu toate orașele – centre administrative raionale dispun de PRU. Deși a fost inițiat procedura de elaborare a programelor în orașele Glodeni și Briceni, acest proces nu a fost finalizat până la etapa actuală.
- În perioada 2023-2024 în RDN au fost realizate mai multe activități planificate în domeniul *Specializării inteligente*:
 - În anul 2023 a fost elaborat și aprobat „Studiul de specializare inteligentă pentru Regiunea de Dezvoltare Nord a Republicii Moldova”;
 - În noiembrie 2023, în cadrul ședinței de constituire a fost creat *Consiliul Consultativ Strategic* pentru implementarea Planului de acțiuni a Studiului de Specializare Inteligentă pentru RDN, care va avea rolul de coordonare a procesului de implementare a acțiunilor planificate în domeniul specializării inteligente;
 - A fost elaborat Regulamentul de funcționare al Consiliului Consultativ Strategic;
 - A fost elaborată foaia de parcurs a activităților Consiliului Consultativ Strategic.Totodată, în această perioadă urmau să fie create parteneriate dintre instituții și organizații, care să activeze în domeniile prioritare de specializare inteligentă identificate. Până la momentul actual astfel de parteneriate nu au fost create, acțiuni ce urmează a fi realizate în perioada următoare.

În concluzie, raportând prioritățile la indicatorii de rezultat, majoritatea dintre care sunt stabiliți în cifre concrete, constatăm, că **POR Nord 2022-2024 este un document preponderent realizat**. Din cele 9 direcții prioritare, incluse în POR Nord, 5 direcții au fost *realizate integral*, 2 direcții au fost *preponderent realizate* și alte 2 direcții au fost *preponderent nerealizate*.

X. RECOMANDĂRI

Recomandări generale

- Continuarea implementării politicii de dezvoltare regională, la nivel național și în RDN, prin care să fie definit un model de dezvoltare gândit teritorial cu obiective ce constau în creșterea bunăstării și îmbunătățirea nivelului de viață și în generarea și dezvoltarea avantajelor competitive ale RDN.
- Continuarea dezvoltării RDN trebuie să fie determinată de paradigma globală de dezvoltare a Republicii Moldova și în conformitate cu SNDR 2022-2028 și Strategia Națională de Dezvoltare (SND) „Moldova 2030”. În acest context, este necesară elaborarea unui nou POR Nord pentru perioada următoare (după 2024) conform cu SNDR 2022-2024, dar care nu trebuie să fie limitat doar la finanțarea prin FNDRL, dar să includă și intervenții, pentru care trebuie accesate fonduri externe, în special cele europene.
- Viziunea formulată a fost corelată cu obiectivele generale și, în mod special, cu direcțiile prioritare stabilite în POR Nord 2022-2024. Prin urmare, e necesară corelarea conformității dintre viziunea strategică și obiectivele generale ale următorului POR Nord, care să asigure o perspectivă de atingere a indicatorilor planificați.
- Asigurarea sinergiei la nivelul RDN dintre politica de dezvoltare regională și alte politici publice sectoriale, la nivel de planificare strategică și de implementare, în care ADR Nord și CRD Nord să fie instituțiile care integrează politicile publice relevante pentru dezvoltarea regională.
- Includerea în următorul POR Nord a unui obiectiv de îmbunătățire a guvernantei în domeniul dezvoltării regionale, care să concentreze proiecte și activități legate de perfectarea cadrului legal și normativ, consolidarea capacităților instituționale a CRD Nord și ADR Nord, planificarea strategică integrată și participativă, crearea parteneriatelor regionale și conștientizarea cetățenilor.
- Dezvoltarea unui mecanism coerent de finanțare a dezvoltării RDN și asigurarea corelării dintre FNDRL, alte Fonduri publice (Fondul Rutier, Fondul Național de Mediu, Fondul pentru Eficiența energetică, transferurile de la Ministerul Sănătății și Ministerul Educației, etc.) și investiții private. CRD Nord trebuie să se implice activ în mobilizarea tuturor resurselor regionale în scopul dezvoltării stabile și durabile a localităților din RDN.
- Formularea concomitentă a obiectivelor și indicatorilor de măsurare în procesul de planificare strategică a dezvoltării RDN. Obiectivul general, obiectivele specifice și obiectivele operaționale din viitorul POR Nord trebuie identificate în paralel cu stabilirea indicatorilor operaționali, indicatorilor de rezultat și indicatorilor de impact.
- Deoarece prima fază de implementare (2021-2024) a *Programului Național de Dezvoltare a Orașelor Poli de Creștere* a fost grav afectată de lipsa unei finanțări dedicate din Bugetul de Stat și de progresul lent în identificarea surselor din partea partenerilor de dezvoltare, extinderea termenului de implementare a programului ar fi una logică și necesară.
- Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale trebuie să clarifice aspectele legate de finanțarea viitoare a *Programului Național de Dezvoltare a Orașelor Poli de Creștere*, având în vedere angajamentele inițiale de finanțare din Bugetul de Stat care nu au fost materializate. Este necesar să se discute aceste aspecte cu Ministerul Economiei și Digitalizării, Ministerul

Finanțelor și conducerea Guvernului Republicii Moldova, inclusiv prin identificarea unor soluții alternative pentru a depăși deficitul actual de resurse, cum ar fi contractarea unor credite suverane de la partenerii de dezvoltare sau organizațiile financiare internaționale.

- În scopul asigurării vizibilității și promovării rezultatelor obținute în urma implementării proiectelor și intervențiilor de dezvoltare regională, APL din regiune urmează să aplice diverse metode eficiente de informare a publicului larg.
- De asemenea, pentru o informare mai amplă a cetățenilor despre rezultatele politicii de dezvoltare regională, este necesar elaborarea și punerea în aplicare a unui program de cooperare cu mass-media regională și națională.
- În procesul de elaborare / actualizare a POR Nord pentru perioada următoare să fie aplicată o altă abordare, bazată atât pe corelarea cu obiectivele și prioritățile din SNDR 2022-2028, precum și pe evidențierea și aplicabilitatea specificului regional.

Recomandări specifice

Guvernanța regională

- **Consolidarea capacităților CRD Nord:**
 - Dezvoltarea capacităților membrilor CRD Nord privind politicile de dezvoltare regională, procesul decizional la nivel regional, atribuțiile și responsabilitățile Consiliului în procesul de aplicare a politicii de dezvoltare regională;
 - Elaborarea și implementarea mecanismelor de antrenare a CRD Nord în implementarea proiectelor regionale incluse în DUP și în procesul de mobilizare a resurselor regionale pentru realizarea obiectivelor POR Nord;
 - Implicarea Consiliului în promovarea priorităților de dezvoltare a RDN și a portofoliului de proiecte prioritare în raport cu partenerii de dezvoltare.
- **Consolidarea capacităților ADR Nord:**
 - Consolidarea unui mecanism eficient de dezvoltare a capacităților, evaluare și promovare a personalului angajat în ADR Nord;
 - Consolidarea capacităților ADR în vederea coordonării inter-sectoriale și în domeniul planificării regionale integrate;
 - Dezvoltarea capacităților specialiștilor ADR Nord în domeniul elaborării și managementului proiectelor cu finanțare din fondurile externe.
- **Consolidarea capacităților APL:**
 - Dezvoltarea capacităților APL din regiune privind dezvoltarea și consolidarea parteneriatelor viabile;
 - Dezvoltarea capacităților APL din regiune privind asigurarea vizibilității și promovarea rezultatelor obținute în procesul de implementare a proiectelor;
 - Dezvoltarea capacităților APL din regiune în domeniul dezvoltării și managementului proiectelor de dezvoltare regională și pentru programele de finanțare europene cu suportul ADR Nord.
- **Consolidarea capacităților administrative la nivel urban:**

- Este necesar de a intensifica eforturile organizatorice și tehnice pentru a sprijini consolidarea *Unităților de Implementare a Programului* (UIP) în cadrul APL din municipiile Edineț și Soroca, actualizând în acest sens planul de acțiuni la capitolul de management al programului;
- Este important de a oferi suportul metodologic necesar *Unității Consolidate de Dezvoltare Urbană* (UCDU), responsabilă de implementarea Programului Național de accelerare a dezvoltării municipiului Bălți în calitate de pol de dezvoltare pentru anii 2024-2028;
- Este necesar de a oferi suport pentru APL din Briceni și Glodeni în scopul finalizării și aprobării *Programelor de Revitalizare Urbană* (PRU) a acestor orașe.

▪ **Planificare și dezvoltarea parteneriatelor:**

- Desfășurarea campaniilor de informare și conștientizare privind politica de dezvoltare regională și antrenarea actorilor relevanți din RDN în conceperea și implementarea politicii;
- Aplicarea unui mecanism integrat de planificare strategică la nivelul RDN, inclusiv:
 - Elaborarea POR Nord pentru perioada următoare, 2025-2028;
 - Elaborarea unui Plan Investițional al RDN, în vederea creării unui portofoliu de proiecte accesibile spre finanțare din alte surse decât FNDRL;
- Stimularea instituționalizării parteneriatelor strategice regionale și cooperării intercomunitare în RDN;
- Elaborarea și implementarea unui mecanism de antrenare a sectorului privat în realizarea obiectivelor POR Nord;
- Implicarea organizațiilor societății civile (OSC) în procesul de dezvoltare și monitorizare a implementării proiectelor de dezvoltare regională.

Paradigma dezvoltării regionale

- Asigurarea unei dezvoltări echilibrate a regiunilor și accesului sporit la utilitățile publice de bază pentru cetățenii din RDN, inclusiv prin:
 - Asigurarea reducerii decalajelor de dezvoltare între RDN și alte regiuni de dezvoltare;
 - Asigurarea reducerii disparităților de dezvoltare dintre mediul urban și cel rural din RDN.
- Consolidarea rolului orașelor în sporirea competitivității regiunii și stimularea creșterii economice sustenabile:
 - Participarea la implementarea Programului Național de accelerare a dezvoltării mun. Bălți în calitate de pol de dezvoltare pentru anii 2024-2028;
 - Monitorizarea UIP create în vederea investițiilor atrase și numărul proiectelor implementate;
 - Consolidarea infrastructurii de afaceri în Zonele Economice Libere (ZEL) și Parcurile Industriale (PI);
 - Pilotarea „clusterelor” sau „polilor de competitivitate economică” în cadrul polilor de creștere, care să definească investiții în cercetare, inovare și resurse umane;
 - Consolidarea polilor de creștere economică împreună cu zonele rurale adiacente, pentru a evita reducerea rezultatelor potențiale ale zonelor rurale mai mult decât creșterea rezultatelor potențiale ale aglomerațiilor;
 - Stimularea infrastructurii de afaceri în raioanele din RDN și crearea unor platforme și hale industriale.

Finanțarea

- Corelarea de fonduri și mobilizarea resurselor externe:
 - Asigurarea corelării și sinergizarea FNDRL cu celelalte fonduri publice în scopul utilizării mai eficiente a fondurilor publice naționale la nivel regional;
 - Intensificarea eforturilor actorilor regionali (APL, OSC, sectorul privat) în atragerea fondurilor externe, inclusiv prin intermediul programelor transfrontaliere și transnaționale;
 - Atragerea și valorificarea eficientă a finanțărilor externe și investițiilor private în RDN;
 - Intensificarea eforturilor actorilor regionali în cooperarea cu partenerii de dezvoltare europeni și atragerea fondurilor europene în contextul statutului de candidat al Republicii Moldova în UE.

Monitorizarea și evaluarea

- Perfecționarea statisticii regionale în contextul alinierii progresive a sistemului statistic al Republicii Moldova la Sistemul Statistic European și cuantificarea indicatorilor relevanți pentru dezvoltarea regională.
- Colectarea periodică a datelor statistice regionale și consolidarea capacităților de interpretare a datelor statistice primare și derivate.
- Evaluarea implementării POR Nord și Raportarea continuă privind progresele anuale ale realizării Programului, cu indicatori cuantificabili de produs, de rezultat și de impact.